

Význam Fríské akademie ve Franekeru pro pobělohorský exil

Wilken Engelbrecht, FF UP Olomouc

Máloco v malém fríském městečku Franekeru dnes připomíná to, že tu byla v letech 1585 do 1811 druhá nejstarší univerzita Nizozemí.¹ Její matriky se zachovaly a jsou uloženy v provinciálním státním archivu v Leeuwardenu (**obr. 1**).² Kdo do nich nahlédne, nalezne značné množství slovanských jmen, mezi nimi i některé desítky jmen českého původu. Pro tento příspěvek se omezím na období mezi Bílou horou a Vestfálským mírem, tedy na léta 1620-1648. Vybral jsem tento časový úsek, protože byl klíčový pro vývoj českého národa a pro vývoj českých intelektuálů. V tomto příspěvku se hodně mluví o Jednotě bratrské. Tak jak skončil na Bílé hoře pokus o vlastní českou politickou cestu, tak skončil i pokus o vlastní náboženskou cestu. Právě uvedené období donutilo všechny Čechy k volbě mezi Římem a Vídní na jedné straně, a odpůrci obou na druhé straně, těm byla názorově nejbližší kalvínská reformace. Protože pobělohorští exulanti byli přijímáni již skoro jen v Nizozemí, a právě franekerská akademie byla nejsilnější kalvínská instituce v Nizozemí, vzdělávali se bratrští duchovní z polského a uherského exilu především zde. Vestfálský mír nadobro vyloučil jejich možnost návratu zpět do vlasti. Proto jsem si zvolil rok 1648 jako konec sledované doby. V časovém úseku bylo ve Franekeru registrováno 50 studentů česko-moravského původu.³

Historici již dlouho vedou spor, proč se stal českým králem právě Fridrich Falcký a kdo vlastně především podporoval české povstání. V rámci tohoto krátkého příspěvku o tom nelze říct mnoho. Nicméně se mi zdá být nejbližší k pravdě britský historik Jonathan I. Israel, jenž ukázal na centrální roli Nizozemí a zejména Mořice Oranžského.⁴ Mořic se totiž pokusil o sestavení protihabsburské bariéry napříč Evropou (**mapa 1**) – od Anglie, přes Nizozemí, Protestantskou Unii a Sedmihradsko až k Cařihradu. Na sever patřily k protestantskému teritoriu Dánsko a Švédsko, na jihu pomohla Benátská republika, která měla od pradávna obchodní styky s Nizozemím. Francie byla hlavním nepřítelem Habsburského rodu, kdežto Polsko bylo jednou z nejtolerantnějších zemí Evropy.⁵ Chybějícím článkem v řetězu bylo české území.

Ačkoli Nizozemí kvůli Dvanáctiletému příměří nemohlo do protihabsburského dění v Čechách aktivně zasahovat, dokázal princ Mořic zajistit pro české povstání subvenci ve výši 50 tisíc zlatých měsíčně.⁶ Pro tehdy nepřilíživě bohaté Nizozemí, které muselo znovu vybudovat vlastní města, zničená během vlastního povstání a následné války, to byla obrovská suma. Částka by dnes odpovídala kupní síle 256 miliónů korun měsíčně, čili 3 miliard korun ročně.⁷

Nemůžeme se tedy divit, že zimní král po útěku z Prahy jel právě do Nizozemí, kam dorazil 14. dubna 1621 do Haagu. Jeho slavnostní přijetí v Haagu je zachyceno na alegorické malbě v královských sbírkách v haagském muzeu Mauritshuis.⁸ Hlavním cílem zimního krále bylo zajistit finanční podporu nizozemských Generálních stavů. Mořic mu proto již ve dnech 29. a 30. dubna zjednal přístup na schůzi Generálních stavů. Fridrichův tchán, anglický král Jakub I., se však snažil Fridricha přesvědčit, aby Čechy přenechal vlastnímu osudu. I proto Fridrich nemluvil na schůzi dost přesvědčivě. Mořic ovšem na českou delegaci nadále naléhal, a proto vystoupili v Generálních stavech 16. června 1621 členové Direktorátu Bohuchval Berka, Václav Vilém z Roupova, Petry Myllner, Benjamin Fruwein, Eliáš Rozýn a dr. Ondřej Habervešl.⁹ Tehdy ale bylo již pozdě – německá Protestantská unie byla zrušena, většina pozic v Čechách ztracena a Generální stavy nechtěly vzít na sebe další finanční povinnosti.¹⁰

Většina českých a moravských šlechticů proto odešla do Německa, aby se zúčastnili boje. Sám zimní král zůstal v Nizozemí, kde bydlel nejdříve v Haagu na tzv. Wassenaerském dvoře, jen pár set metrů od paláce prince Mořice. Haag ovšem nebylo město královských rozměrů, nebo, jak to král sám vyjádřil: „Haag se mi vůbec nelíbí. Ať mě Pán Bůh ochrání od Haagské lůzy.“¹¹ V letech 1628-1631 si proto nechal vystavět v utrechtském městečku Rhenen vlastní Palazzo Renese. **(obr. 2)** Královská rodina zde žila až do Fridrichovy smrti v r. 1632 a královna-vdova zde zůstala dokonce do r. 1654.¹²

V té době se běžně mladí protestanti nechávali zapsat na renomované univerzity jako Basilej, Heidelberg a Leiden. V období českého povstání existovaly v Nizozemí dvě univerzity – zmíněná holandská univerzita v Leidenu z r. 1575 a fríská akademie ve Franekeru z r. 1585. Krátce poté přibýly ještě univerzity v Groningenu (1614) a v Utrechtu (1636) **(mapa 2)**. Ve zkoumaném období (1621-1648) na těchto univerzitách pocházelo v průměru 40% všech studentů ze zahraničí. Nizozemské univerzity byly z mezinárodního hlediska poměrně velké – celkový počet studentů, kteří studovali v letech 1626-1650 v Leidenu, byl 11 tisíc, kdežto univerzita v Cambridgi, největší v Anglii, měla ve stejném období 8 400 registrovaných studentů. Dokonce i malá franekerská univerzita měla v uvedeném období přibližně celkem 3 tisíce registrovaných studentů, což lze srovnávat s o mnohem větším městem Lipskem, kde studovalo 6 700 studentů. Celkový počet studentů, kteří bydleli v jednom roce v dotyčných městech se pohyboval zhruba mezi 100 až 150 studentů ve Franekeru a více než 500 v Leidenu.¹³

Výkyvy v množství zapsaných českých studentů kopírují pobyt české šlechty v Nizozemí **(graf)**. Nejvíce českých imatrikulací bylo v letech 1621, 1623 a 1628 až 1631. Tyto letopočty

zobrazují dilemata českých exulantů – museli se připravit na delší pobyt v exilu, nebo mohli doufat v brzký návrat? Malé počty českých studentů musíme vidět v rozměru tehdejší doby. Z tohoto pohledu představuje 17 českých studentů ve Franekeru v roce 1628 vrcholný počet, tj. téměř pětinu všech 92 studentů imatrikulovaných v tomto roce. ‘Natio Bohemica’ byla v tomto roce dokonce nejsilnější skupinou zahraničních studentů.¹⁴

Jestliže se podíváme na složení českých studentů právě v tomto roce, zjistíme, že převládají jména těch, o jejichž skutečných studijních úmyslech lze trochu pochybovat. Jména jsou v albu zaznamenána takto **(obr. 3)**:¹⁵

- (1. května) Andreas Habberweschell ab Hoberenfeldt, Bohemus, medicinae doctor, vir clarissimus et doctissimus
 Joannes Lithomyl, Bohemus, theologus
 Venseslaus Boianovski, Bohemus, theologus
- (28. května) Nobilissimus et generosus dominus Godlobius de Berka, liber baro de Data et Lippa, regni Bohemiae olim supremus burgravius
 Adamus Piszetski à Kranifeld, Pragensis Bohemus iurista
- (8. září) Adalbertus Henricus Slawata, liber baro de Chlum et Kossumberg
 Henricus Hüge, praedicti generosi domini baronis ephorus
 Johannes Reinardi, Germanus, praedicti domini baronis famulus
 Johannes Georgius de Ouspitz, Bohemus, praedicti domini baronis famulus
 Johannes Leutomericensis, Bohemus, praedicti baronis famulus
- (12. listopadu) Johannes Orschinowsky à Fyrschtenfeld, Bohemus
 Cyprianus Hoschtialek de Jaworzicz, bonarum litterarum studiosus
- (27. listopadu) Adamus de Chenitz, liber baro de Tettau, Bohemus
 Bohuslavus, liber baro de Hodiegowa, Bohemus
 Stephanus Strzela de Rokytz, eques Bohemus
 Bohuslavus de Hrebeztz, eques Bohemus
 Rathibor Sekerka Setzitz, eques Bohemus.

Tedy 6 osob, u kterých můžeme předpokládat hlubší zájem o studium, 7 šlechticů, o kterých víme především to, že byli aktivní vojáci – ač pocházeli z rodů, kde studium na kalvínských univerzitách bylo ve zvyku – a 4 služebníci mladického Slavaty.

I přes takovou vzdálenost v čase a prostoru lze v duchu slyšet, jak Rektor Magnificus¹⁶ tiše nadával. Musel tato podivná jména vlastnoručně zapsat... Ale je také cítit patřičnou hrdost, že takoví pánové si vybrali právě jeho univerzitu. Tak lze vysvětlit zápis tehdy teprve jedenáctiletého Slavaty, nebo označení purkraběte Berky se všemi tituly. Na univerzitě se

často zapisovali velmi mladí „studenti“, ale Franekerský statut zakazoval imatrikulaci studentů mladších 14 let. Výjimky jako Slavata jsou ovšem důkazem, že i ve Franekeru bylo slavné jméno a peníze občas pěknou vstupenkou na univerzitu.

Univerzitní imatrikulace nebyla nijak levnou záležitostí, platilo se 10 tehdejších guldenů, dnešní ekvivalent asi 1600 Eur. Pro srovnání: dnešní školné za doktorské studium v Nizozemí je 1445 Eur ročně. V „levném“ Franekeru museli studenti podobné sumy platit i za všechny zkoušky: 12 zlatých za magisterskou, 30 zlatých za licenciátní a 40 zlatých za doktorskou zkoušku.¹⁷ To vysvětluje, proč v 17. století složil doktorát v Nizozemí jen jeden Čech – lékař Josef Securius v r. 1643.¹⁸ Ti, kteří na to měli, neměli o skutečné studium zájem, a učenci zase neměli peníze. Ti poslední si většinou nemohli dovolit ani imatrikulaci.¹⁹

Abychom zjistili, kdo na univerzitě skutečně studoval, musíme se obrátit na vedlejší prameny. Jedním z nich jsou disputatione, které jsou naštěstí pro franekerskou akademii poměrně dobře dochovány.²⁰ V disputacích, především u polského teologa Jana Makowského, který působil ve Franekeru od r. 1615 do 1630, se často objevovali zejména studenti náboženství: mezi nimi někteří známí teologové z Jednoty bratrské jako Jan Justin, syn Vavřince Justina, seniora Jednoty v Púchově (ve Franekeru 1628-1636) a Jan a Jiří Veselští (ve Franekeru 1636-1642, resp. 1636-1640).

Jaký byl tedy význam nizozemských univerzit pro české exulanty? Do roku 1629 převážně společenský. Patřilo k dobrému zvyku, že členové vyššího stavu studovali, a velká vesnice, kterou tehdy Haag byl, nenabízela moc příležitostí k zábavě (**obraz 4**).²¹ Jistou roli hrál určitě i fakt, že zimní král od r. 1623 používal starý Princův dvůr v Leidenu jako palác pro své děti.²² Tím vznikl vedlejší dvůr v jednom z největších měst Holandska. Humanistický duch leidenské univerzity také více odpovídal vkusu vzdělaných šlechticů. V Leidenu se zabydlel i nejvzdělanější český šlechtic, Radslav Kinský (+1661), jenž tam založil velkou knihovnu a od třicátých let 17. století pravidelně podporoval chudé české studenty.²³

Téměř všichni šlechtici, kteří ještě po roce 1621 zůstali v Nizozemí, se v r. 1630 připojili k vítěznému tažení do Prahy a pokud přežili, usadili se po nové ztrátě Prahy především v Sasku a Braniborsku.²⁴ Proto od roku 1629 v nizozemských univerzitních matrikách naprosto chybějí jména českých šlechticů. U učenců to bylo právě naopak. Habsburské patenty z roku 1627 a 1628 nutily protestanty k volbě mezi vírou a odchodem, nebo přechodem ke katolicismu a možností zůstat doma. Patenty způsobily exodus protestantů, tentokrát především měšťanů a farářů. Není náhodou, že vedení Jednoty bratrské požádalo v roce 1628 holandské synody, aby se ujali českých bohosloveckých studentů na nizozemských

univerzitách. Synody se českých studentů skutečně ujaly a tak vzrostl počet Čechů, kteří byli na nizozemských univerzitách imatrikulováni.²⁵

Zdá se, že Češi si vybírali univerzitu podle zaměření. Šlechta, právníci a luteráni se zapisovali především v Leidenu, skalní kalvinisté ve Franekeru a mírnější stoupenci Jednoty bratrské v Groningenu. Tomu odpovídají i počty studentů českého původu v těchto letech: 150 v Leidenu, 54 ve Franekeru a jen 15 v Groningenu. Počty se sice nezdají být velké, ale z hlediska Jednoty bratrské jsou významné – podle odhadu jejího vedení žilo ve vyhnanství 4 000 bratrů s rodinami, tedy asi 12 000 osob, mezi nimi zhruba 200 duchovních.²⁶ Z nizozemských univerzit měla zřejmě největší vliv na ty, kteří tam studovali, franekerská univerzita. **(obr. 5).**

Jasnou roli při tom hráli první fríský profesor teologie Sibrandus Lubbertus (prof. 1585-1625), který byl blízký přítel různých Čechů, zejména Radslava Kinského, a původně polský teolog Johannes Maccovius (Jan Makowski, 1558, prof. 1617-1644). Za Makowským, který sám pocházel z původně bratrské rodiny v Łobźenici, přišli na Franekerskou univerzitu důležití polští protestanti, jako Ondřej Rej z Nagłowic a Petr Osowski z Wilkówa. Mezi jejich služebníky se často nacházeli čeští bratři z Lešna. Jako vzdělaní učenci, kteří v mnoha případech dobře rozuměli polštině – někteří z nich se dokonce od roku 1630 registrovali jako Lesna-Polonus – byli čeští bratři žádáni jako vychovatelé polských a slezských šlechticů. Franekerská akademie měla pověst nejpřísnější bohoslovecké instituce v Nizozemí. Jaký vliv měla, lze nejlépe vidět na duchovním vývoji českých bratrů Jana Laeta-Veselského a Jana Křišpína.

Jan Laetus-Veselský se narodil v 1609 na Moravě, možná v Rosicích u Brna na panství Karla st. ze Žerotína.²⁷ Rodina opustila v roce 1625 Moravu a usadila se ve Velkopolsku. Jan studoval v třicátých letech v Toruni, pak byl Jednotou bratrskou poslán na další studia do Nizozemí. Zapsal se dne 27. srpna 1635 ve Franekeru, bez přestávky v Leidenu, kterou učinil jeho bratr Jiří.²⁸ Důvod, proč oba bratři šli studovat do Franekeru, byl jasný vliv tamějšího polského profesora Makowského. Jiří byl doprovodem polského šlechtice Petra Osowského z Wilkówa a Jan přišel ve společnosti polských bratrů Jednoty Jana Chodowieckího (Johannes Serenius) a Martina Plortha. Spolu s oběma se zúčastnil cyklu Makowského o justifikaci člověka a predestinaci, ve kterém v roce 1636 responsoval celkem třikrát, v tématech *De oppositio glorificationis* (O protikladu oslavování),²⁹ *De justificatione passiva* (O pasivním ospravedlnění)³⁰ a *Utrum mors Christi dici possit obedientia, justitia et meritum* (Zda lze říct, že smrt Krista byla z jeho poslušnosti, plnila spravedlnost Boží a zasloužila o spásu lidu).³¹

Všechny disputace věnoval bratrům – první předákům Jednoty, kteří ho poslali na studium do Nizozemí, druhá svým příznivcům v Toruni a poslední svým přátelům.

V létě 1636 povolalo staršovstvo v Toruni všechny přátele zpět do Polska. Jan nastoupil do služby u Morzstyňského, a poté jako gubernátor do Velkopolska, v roce 1637 vstoupil do služby polského vyslance, kalvinisty Ondřeje Reje z Nagłowic, jenž měl jít pro svého krále Vladislava IV. do Dánska, Anglie a Nizozemí. Původně se měl král totiž oženit s Alžbětou Falckou, dcerou zimního krále, která se narodila 1618 a byla o 13 let mladší než král. Princezna, která měla velmi přísnou kalvínskou výchovu, však odmítla přestoupit na katolicismus, jak to vyžadovali polští generální stavové, a tím byly zasnuby zrušeny. Král se vzápětí začal připravovat na svatbu s habsburskou princeznou Cecílií Renátou, což dost pobouřilo protestantské mocnosti.³² Protestant Rej ml. dostal za úkol zmírnit následky tohoto činu a vysvětlit pozici krále.

Ač Rej velice litoval ztroskotání snubních plánů s Alžbětou, přijal tento nesnadný úkol. S sebou vzal poměrně velkou delegaci, mj. některé polské a české bratry a také Jana Veselského jako gubernátora, svého syna Mikuláše a vnuka jednoho ze svých bratrů, Ondřeje mladšího. V listopadu 1637 se delegace vrátila z Anglie do Nizozemí. V Anglii se k nim přidal český bratr Daniel Erastus a tak se Ondřej Rej rozhodl ponechat oba chlapce studovat v Nizozemí. Erastus se zapsal s Mikulášem v Amsterdamu a Veselský a Ondřej ml. 15. února 1638 v Leidenu. A přesto Veselského lákalo nábožensky orientované prostředí franekerské, neboť již 31. října 1639 se zapsal znovu ve Franekeru, kde tentokrát zůstal až do roku 1642 a napsal dvě knihy protisociniánského charakteru: Zrcadlo tajemství nepřátelství Antikrista a Apologie Krista proti starým a novým Farizeum.³³

Socinianismus, judaizující, radikálnější směr v liberálním protestantismu, založený italským právníkem Faustem Socinem (Fausto Sozzini, 1539-1604), popřel trojjednost Boha. Socinus přijel v roce 1579 do Malopolska a založil tam vlastní církev. Tato církev byla známa jako „Malá církev“, v Polsku také jako „Ariánská církev“ a později v Nizozemí jako „Polští bratři“.³⁴ Rejovi socinianismus dobře znali, neboť se tato církev v jejich kraji vyskytovala a příbuzný spřáteleného rodu Schlichtingů patřil k předákům Sociniánů. Obvinění ze „socinianismu“ patřilo k nejoblíbenějším způsobům přísných protestantů, jak zdiskreditovat zejména souvěrce mírnějších směrů, u kterých by bylo možno nalézt jistou sympatii k určitým bodům socinianismu – kterým se ovšem dnes spíše přibližují modernější teologové – ale jinak měli se socinianismem pramálo společné. Vzhledem k tomu, že tři hlavní teologové ve Franekeru, Sibrandus Lubbertus, Johannes Maccovius a jejich žáci Johannes Coccejus a

Johannes Cloppenburg byli v Nizozemí hlavními nepřáteli všeho neortodoxního, lze předpokládat, že k psaní obou knih ho vyzval právě Makowski.

Tehdy nejznámější dílo Veselského, *Compendium historiae universalis civilis et ecclesasticae*, Dějiny zejména protestantské církve vyšly v roce 1643 v Leidenu.³⁵ Pak se vrátil s Rejem do Polska, kde přestoupil do reformované církve a byl v Oksze kazatelem Rejů až do polsko-švédské války v r. 1656. Tehdy uprchl do Slezska, kde na podzim téhož roku v Kluczborku zemřel.

Méně známý Johannes Crispinus (Jan Křišpín ml.) se narodil kolem 1617, zřejmě v Olomouci, jako syn duchovního Jana Crispina.³⁶ Otec studoval v roce 1603 v Basileji a matka Kateřina byla v roce 1641 uvedena v bratrském rejstříku v Púchově mezi vdovami, které obdržely podporu z Nizozemí. Johannes Crispinus ml. se imatrikuloval 27. srpna 1643 v Leidenu, ale tamější prostředí ho nejspíše neuspokojilo, neboť jen o pár měsíců později se imatrikuloval (4. prosince 1643) ve Franekeru, kde zůstal minimálně do roku 1647, s přechodným pobytem v r. 1645 v Utrechtu. Disputoval vždy pod vedením profesora Jana Cloppenburga (prof. 1644-1652), který byl žákem Makowského. U Cloppenburga disputovalo mnoho Maďarů, Poláků a Čechů.

První disputace se konaly v cyklu o jménech Božích a o Sv. Trojici v roce 1644. Křišpín měl responsorium v červenci tohoto roku a složil navíc báseň u responsoria moravského kamaráda Samuela Severína.³⁷ Tehdy šlo o cyklus úvod do teologie. V letech 1646 a 47 se konal cyklus proti knize sociniána Valentina Smalcia, *De divinitate Jesu Christi*. Dotyčný Valentinus Smalcus (Valentin Schmaltz) publikoval v Rakově v roce 1605 sociniánský katechismus pro mládež a v r. 1608 právě inkriminovaný traktát, ostatně věnován polskému králi.³⁸ Cloppenburg využil sociniánskou knihu k rétoricko-teologickému školení svých studentů. Později publikoval sbírku svých vlastních protisociniánských traktátů a disputací svých žáků ve svých *Theologica Opera omnia* (Amsterdam 1684).³⁹ Po něm nastoupil jako profesor teologie, český bratr a žák Komenského, Mikuláš Arnold. Ale to již spadá mimo námi sledovaného období.

Podobnost teologie a pojmenování – fratres Bohemici a fratres Polonici – způsobila, že přísnější českobratrství teologové, a zejména ti z Lešna, kde znali „arianismus“ zblízka, se aktivně podíleli na protisociniánských aktivitách. V cyklu se angažovali především švýcarští studenti, falčtí studenti a samozřejmě i polští a čeští studenti. Tak najdeme v cyklu Čechů Matěje Sperata, pozdějšího faráře v Braniborsku, Daniela Arama, zřejmě z třebečské bratrské rodiny a našeho Jana Křišpína. Křišpín responsoval na téma, zda smrtelný člověk může znát

Boha, a složil další básně, tentokrát tři během března 1647 u responsorií jiných studentů.⁴⁰ Podruhé responsoval na téma proctví a přikázání Krista, zřejmě během roku 1647.⁴¹

O Křišpínovi víme dále jen tolik, že napsal ještě další latinskou báseň k inauguraci slavného teologa Jana Cocceja rektorem Fríské akademie, dne 2. června 1645,⁴² a že složil dokonce k inauguraci švédského profesora práv Larse Gunnarsona Bancka (prof. 1647-1662), dne 15. března 1647, jedinou nalezenou českou báseň ve franekerských sbírkách.⁴³ Poté zřejmě odešel z Franekeru, neboť na dalším protisociniánském cyklu se již nepodílel. Vzhledem k tomu, že se již v seznamech bratrských sborů v diaspoře neobjevil, zůstal zřejmě v Nizozemí. Proč právě pro švédského profesora složil českou báseň, nevíme, ale Banck zřejmě rozuměl češtině a polštině (lešenský bratr Mikołaj Arnold složil báseň v polštině) a traduje se o něm, že studenty učil soukromě češtinu.⁴⁴

Franekerská akademie je dnes málo známa i v Nizozemí. V 17. století byla však hlavní baštou přísnějšího výkladu kalvinismu. Akademie nikdy nepřilákala tolik šlechticů jako humanisticky a právnicky zaměřená Leidenská univerzita. Všichni čeští studenti, až na dvě výjimky – Adam Písecký z Kranichfeldu a Jan Securius – se ve Franekeru zapsali na bohosloveckou fakultu. Od roku 1629 studovali téměř výhradně ve Franekeru členové Jednoty bratrské, kteří po studiu zastávali vysoké funkce v Jednotě jak v Polsku, tak v Horních Uhrách. Franekerské prostředí způsobilo výrazný posun Jednoty bratrské směrem kalvinismu a tím přispělo k jejímu rozplynutí v polské a maďarské kalvinistické církvi.

Komenský, který dožil svůj život ve svobodomyšlném prostředí Amsterodamu, představuje mezi bratrskými teology spíše výjimku. Byl také jediným z předních českobratrských teologů, jenž nikdy nestudoval ve Franekeru a který se s despektem zmínil o franekerských teologích.⁴⁵ Jak důležitá byla však franekerská univerzita pro Jednotu dokazuje fakt, že bratr Mikuláš Arnold se v r. 1651 dokonce stal profesorem teologie a působil tam až do své smrti v r. 1680.

V příloze uvádím jména těch studentů, kteří byli českého původu a zapsali se na Akademii ve Franekeru. Bratry polského a uherského původu ze seznamu vynechávám – seznam by se pak téměř zdvojnásobil. Údaje do životopisů jsem čerpal ze zdrojů uvedených v seznamu literatury nebo přímo z nizozemských pramenů. Jen tam, kde je to nezbytné, připojuji další poznámky.

Použitá literatura

- Bílek, Tomáš V.: *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618*, 2 sv., Praha 1882-1883.
- Bobková, Lenka: *Exulanti z Prahy a severozápadních Čech v Pirně v letech 1621-1639*. Praha, Scriptorium 1999.
- Engelbrecht, Wilken: „Die Bedeutung der friesischen Universität zu Franeker für die tschechischen Exulanten nach der Schlacht am Weißen Berg,“ in: (ed.) Boersma, Piter a kol.: *It Fyftjinde Frysk Filologekongres organisaerre troch de Fryske Akademy 8, 9 en 10 Desimber 1999*. Ljouwert, Fryske Akademy 2000, s. 57-87.
- Fockema Andreae, S. J. a Meijer, Th. J., *Album Studiosorum Academiae Franekerensis (1585-1811, 1816-1844). I. Naamlijst der studenten*. Franeker, T. Wever 1986.
- Hrdina, Karel: „Studenti z českých zemí na vysokých školách v cizině,“ *Věstník České akademie věd a umění* 28 (1919-1920), s. 32-66.
- Hrejsa, Ferdinand: *Sborové Jednoty bratrské*. Praha, nákladem vlastním 1939.
- Hrubý, František: *Étudiants Tchèques aux écoles protestantes de l'Europe occidentale à la fin du 16^e et au début du 17^e siècle*. Brno; Universita J.E. Purkyně 1970.
- Israel, Jonathan I.: *The Dutch Republic. Its Rise, Greatness, and Fall 1477-1806*. Oxford, Clarendon Press 1995.
- Israel, Jonathan I.: „The Dutch Republic, the Czech Lands, and the Beginnings of the Thirty Years' War (1618-1622), in: (ed.) Engelbrecht, Wilken a kol.: *Emblematica et Iconographia. Themes in the Painting and Literature of the Low Countries from the 16th to the 18th Centuries*. Olomouc, Univerzita Palackého 2003 (AUPO Philologica 81/Neerlandica II), s. 19-30.
- Jireček, Josef: „Literatura exulantův českých,“ *Časopis Musea Království českého* 48 (1874), s. 190-235.
- Letters from and to Sir Dudley Carleton, Knt., During his Embassy to Holland from January 1616 to December 1620*, London 1775².
- Meijer, Th. J.: *Album Promotorum Academiae Franekerensis (1591-1811)*. Franeker, T. Wever 1972.
- Odložilík, Otakar: „Bratři na Slovensku,“ *Časopis Matice moravské* 55 (1931), s. 329-370.
- Odložilík, Otakar: „Moravští exulanti Jiří a Jan Veselští-Laetové,“ *Časopis Matice moravské* 54 (1930), s. 79-182.
- Odložilík, Otakar: „Poslední Smiřičtí,“ in: *Od pravěku k dnešku. Sborník prací z dějin Československu k šedesátým narozeninám Josefa Pekaře II*, Praha: Historický klub 1930, s. 70-87.
- Odložilík, Otakar: „Vchynští ze Vchynic a Tetova v Nizozemí v XVI. a XVII. století. Příspěvky k dějinám rodu.“ In: *Sborník prací věnovaných prof. dr. Gustavu Friedrichovi k šedesátým narozeninám 1871-1931*, Praha, Historický spolek v Praze/Grégr a Syn 1931, s. 291-309.
- Odložilík, Otakar: „Z korespondence pobělohorské emigrace z let 1621-1624,“ *Věstník Královské české společnosti nauk, tř. fil.-hist.* ročník 1932, s. 1-198.

- Odložilík, Otakar: „Ze zápasů pobělohorské emigrace,“ *Časopis Matice moravské* 56 (1932), s. 1-58, 369-388; 57 (1933), s. 59-157.
- Polišenský, Josef: *Nizozemská politika a Bílá hora*. Praha, ČSAV 1958.
- Polišenský, Josef: *Tragic Triangle. The Netherlands, Spain and Bohemia 1617-1621*. Praha, Univerzita Karlova 1991.
- Postma, Ferenc, a Van Sluis, Jacob: *Auditorium Academiae Franekerensis. Bibliographie der Reden, Disputationen und Gelegenheitsdruckwerke der Universität und des Athenäums in Franeker 1585-1843*. Leeuwarden, Fryske Akademy 1995.
- Rieu, G. de: *Album Studiosorum Academiae Lugduno Batavae MDLXXV-MDCCCLXXV*, Haag 1875.
- Říčan, Rudolf, a Molnár, Amedeo: *Dějiny Jednoty bratrské*. Praha, Kalich 1957.
- Šimák, J.V.: „Studenti z Čech, Moravy a Slezska na německých univerzitách v XV.-XVIII. st.,“ *Časopis Musea Království českého* 79 (1905), s. 290-297, 419-424; 80 (1906), s. 118-123, 300-305, 510-539.
- Tazbir, Janusz: *Reformacja, kontrreformacja, tolerancja*. Wrocław, Wydawnictwo Dolnośląskie 1996.
- Truhlář, Antonín, Hrdina, Karel, Hejnic, Josef a Martínek, Jan: *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě*, 5 sv., Praha: Akademia 1966-1982.
- Vries, J. de: „An Inquiry into the Behaviour of Wages in the Dutch Republic and the Southern Netherlands,“ *Acta Historiae Neerlandicae* 10 (1978), s. 79-97.
- Wilbur, Earl Morse: *A History of Unitarianism. Socinianism and its Antecedents*. Cambridge (Mass.), Harvard University 1946.
- Wolf, Peter a kol.: *Der Winterkönig – Friedrich von der Pfalz. Bayern und Europa im Zeitalter des Dreißigjährigen Krieges*. Stuttgart, Thesis Verlag 2003.

Příloha – seznam českých studentů, imatrikovaných ve Franekeru mezi 1621 a 1648.⁴⁶

č. 1882-1886 – registrace dne 21. června 1621: 1) Albertus Wostersky Kaplyrz de Sulewicz, eques Bohemus, 2) Johannes Bohuslavius Wostersky Kaplyrz de Sulewicz, eques Bohemus, 3) Sigismundus Wostersky Kaplyrz de Zulewicz, eques Bohemus, 4) Paulus Geschimius a Bezdiezy, nobilis Bohemus, praeceptor, 5) Johannes Dworziak Smrkowski, Bohemus, famulus.

Albrecht a Jan Bohuslav Vosterský Kaplíř ze Sulevic (oba 1604-cca. 1680), dvojčata a synové Pavla Kaplíře (viz č. 2150) a příbuzní Kašpara Kaplíře ze Sulevic, nejvyššího písaře české země, popraveného na Staroměstském náměstí v Praze v r. 1621. Utekli spolu s mladším bratrem *Zikmundem* (1605-1686) přes Frankfurt nad Odrou a Roztoky do Nizozemí. Všichni tři se dne 10. října 1625 společně imatrikovali v Leidenu. Spolu s nimi nejspíše přišel i nejmladší bratr Zdeněk Kašpar, kterému bylo tehdy 11 let a zřejmě proto nebyl ve Franekeru imatrikován. Krutý osud chtěl, že byli zapsáni přesně v den, kdy příbuzný Kašpar Kaplíř ze Sulevic st. byl na Staroměstském náměstí popraven. Všichni zřejmě zůstali do roku 1625 ve Franekeru. V r. 1626 podnikli společně s Martiniem cestu do Anglie, Francie a Savoje, následně přijeli v roce 1627 do Leidenu, odkud poté odešli s Martiniem do Dánska.

Pavel Ješín z Bezdězce (cca. 1560-po 1632). Potomek starého rodu z pražského Nového města a syn humanisty Jana Ješina (cca. 1550-1619). Po studiu na několika německých univerzitách (Greifswald 1608,⁴⁷ Frankfurt nad Odrou, Roztoky, Lipsko a Giessen 1609, Heidelberg 1610 a 1612) působil jako vychovatel Jana Smíla z Michalovic. V letech 1617-1619 pracoval v novoměstské kanceláři. Po nástupu zimního krále zastával funkci u nejvyššího apelačního soudu a byl povýšen do erbovního stavu. V letech 1618-1620 působil jako vyslanec zimního krále na Moravě, v Sedmíhradsku a Slezsku. Po Bílé hoře přijal zodpovědnost za syny direktora a odešel do emigrace. V r. 1621 vydal apologii o povstání *Parentatio heroibus Bohemis*, v r. 1620 vydal kroniku tzv. Dalimila a v r. 1617 konstituci císaře Karla IV. V r. 1625 předal zodpovědnost za mladé Kaplíře Samuleovi Martiniovi (viz č. 2148). Jeho osud po r. 1632 je neznámý.

Jan Dvořák Smrkovský, již od Roztok služebník bratrů Kaplířů. V Leidenu nebyl imatrikován.

č. 1890 – registrace 23. července 1621: Bernhardus Weickardus Sedelnizski dominus de Choltitz.

Bernhard Víkard Sedlnický z Choltic (1607-???). Imatrikoval se 20. srpna 1621 v Leidenu jako „baro Moravus“ ve věku 15 let. Byl vzdálenějším příbuzným Petra Sedlnického z Choltic (1549-1607), který vstoupil v r. 1577 do nizozemské armády a stal se r. 1602 komandantem pevnosti Grave. Tento Petr se stal zakladatelem nizozemského šlechtického rodu Sedlnitzky-Perponcher.

č. 1899 – registrace 27. září 1621: Georgius Sebastianus Kaplyrz de Sulewicz, Bohemus, math.

Jiří Šebestián Kaplíř ze Sulevic. Další mladý šlechtic z rodu Kaplířů. Přesné spojení Kaplíře ze Sulevic s Vosterskými není jasné, přijel jinou trasou a patřil do jiné větve rodu Kaplířů. Odešel později do Saska. Další údaje neznáme.

č. 1917 – registrace 19. ledna 1622: Nomen suum huic albo nostro insero voluit generosus ac magnificus dominus Radislaus baro Wchijnitz et Tettau duobus famulis comitatus.

Radslav ml. Kinský ze Vchynic a z Tetova (1582-1660). Radslav pocházel ze starého protestantského rodu. Otec Jan Kinský (+1590) byl jako defensor jedním z hlavních protivníků císaře Rudolfa II. Radslav studoval v letech 1596-1599 se starším bratrem Oldřichem ve Zhořelci a v 1600 v Altdorfu, kde se dokonce v roce 1600-1601 stal rektorem univerzity. v r. 1604 studoval ve Štrasburku a na zpáteční cestě znovu v Altdorfu, kde se již v r. 1606-1607 podruhé stal rektorem. V bitvě na Bílé hoře se aktivně účastnil boje a byl těžce zraněn. Utekł spolu se zimním králem do Nizozemí a nechal se 28. května 1621 spolu se svými služebníky Adamem Finkem, Linhartem Lapáčkem a Petrem Vranem imatrikovat v Leidenu. Nejspíše ho jak teologické, tak praktické důvody táhly do Franekeru. Víme totiž, že dlél nějaký čas ve východofříském Emdenu, aby si udržel kontakt s Mansfeldem a Thurnem. Když znovu vypukla válka Nizozemí se Španělskem, vstoupil v létě do

nizozemské armády a bojoval na brabantské frontě, odkud udržoval korespondenci s franekerským teologem Sibrandem Lubbertem a rovněž s českým exilem v Nizozemí, jak svědčí některé oslavné básně, které byly na něho napsány. V r. 1624 byl v Groningenu. Radslav si stihl vzít s sebou značné množství peněz a využil je na podporu chudších kolegů. Od dvacátých let systematicky podporoval české studenty na nizozemských univerzitách. Když byla v roce 1631 Praha osvobozena, vrátil se do Čech. Po neúspěchu přijel v roce 1633 znovu do Leidenu, kde se 28. srpna podruhé imatrikuloval na univerzitě. Tentokrát tam zůstal, vybudoval ve svém domě v Leidenu důležitou knihovnu a dokonce se nechal ještě jednou imatrikulovat (3. dubna 1640). Zřejmě nebyl příliš spokojený s přísným franekerským prostředím, neboť podporoval zejména studenty v Leidenu a v Groningenu. Ve věku 68 let se nechal ještě jednou imatrikulovat na nové gelderské univerzitě v Harderwijk (13. dubna 1650) a to nejspíše proto, že jeho přítel, falcký učenec Georg Hornius, se tam stal profesorem dějepisu. V r. 1657 sepsal závěť a žádal leidenský akademický senát, aby se ujal jeho provedení. Když dne 26. června 1660 ve vysokém věku umřel, nechal leidenský akademický senát napsat ve svých aktech: „Defunxit Kynsky qui ab anno 1620 fere continuo honoratum Academiae membrum fuit.“ Finance a knihy byly rozděleny podle závěti. Hodně dostali přátelé, ale i valonská církev a luterská církev dostaly pro své chudé členy značný obnos peněz.

č. 2040-2042 – registrace 16. července 1623: 1) Samuel Alectorius Batelovensis Boemus, mathematicae et medicinae; 2) Johannes Makoninus, Mithenus Boemus, iurispud.; 3) Paulus Straffinus, Neo-Camenus Moravicus, phys. et philos. reliq.

Samuel Alektor (cca. 1598-před 1637) pocházel z moravského městečka Batelova blízko Jihlavy. V letech 1612-1614 chodil do školy v Kutné Hoře, studoval následně 1614-1617 na Univerzitě Karlově, kde se dostal titul magistr a stal se rektorem bratrské školy v Chrudimi. V letech 1619-1622 byl správce školy v Kutné Hoře, kde ho zastihl císařský dekret. Poté odešel spolu s Pavlem Strofínem do exilu. Dne 10. července 1623 se zapsal spolu s Makoněm na groningenské univerzitě (zdarma), ale společně ještě tentýž týden odešli dál do Franekeru. Ani ve Franekeru dlouho nevydržel a registruje se již 3. listopadu ve Wittenberku.⁴⁸ V r. 1624 odešel do Lipska, odtud v r. 1626 do Altdorfu a umřel před r. 1637 ve Sasku. Psal různé humanistické básně a působil jako lékař.

Jan Makoň (cca. 1585-po 1643) pocházel z Mýta u Rokycan a stal se již jako bakalář v r. 1616 správcem rokycanské školy, poté v r. 1617 správcem školy u Sv. Mikuláše na pražském Starém městě a zároveň se věnoval studiu medicíny na Univerzitě Karlově. V r. 1619 se stal magistrem, další rok nastoupil jako rektor evangelické školy v Třebíči, kde se podílel na sestavení nového moravského kancionálu, který byl vytištěn v Praze. Po Bílé hoře odešel do exilu, dostal se přes Frankfurt nad Odrou do Groningenu, kde se spojil s Alektorem a Strofínem. Šel s nimi do Wittenberku, ale poté se narozdíl od obou kolegů vrátil přes Lipsko (zima 1623), Greifswald a Kodaň (srpen 1624) do Franekeru, kde pak zůstal do r. 1626. V letech 1626-1634 žil v Basileji. V r. 1643 psal básně, již jako profesor teologie, do alba amicorum Jana Grynaea ve Franekeru. Ve Franekeru napsal v r. 1625 básně ku příležitosti disputaci falckého studenta Johanna Karla Tolnera a responsoval sám v r. 1626 na téma jistoty spásy vyvolených, obě u Makowského.⁴⁹ Spolu se Samuelem Martiniem – viz č. 2148 – věnoval na začátku roku 1625 maďarským spolužákům novoroční přání.⁵⁰

Pavel Strofín (+1623), pocházel z tehdy moravského Nového Kamence – dnes Kamenec u Poličky. Byl žákem Alektora, se kterým odešel v r. 1622 do exilu. Na rozdíl od Alektora a Makoně z neznámého důvodu nebyl imatrikulován v Groningenu. Odešel s nimi do Wittenberku, kde umřel. Alektor pro něho napsal pohřební řeč.

č. 2121-2122 – registrace 19. června 1624: 1) Johan Christoffel van Berge (sic!), Moravus, ridder et Heer auff Bahushitz ende Herolditz; 2) Matthaesus Americus, Moravus, theolog. studios.

Jan Kryštof Berger z Berg, pan na Bohušicích a Herolticích (cca. 1580-krátce po 1624). Berger byl za falcké vlády správcem konfiskovaných statků kardinála Dietrichsteina v Mikulově, Chropyni a Kroměříži a utekl v červnu 1621 s velkou sumou peněz do Německa. Rodina se přechodně usadila ve Stade u Hamburku, kde

Bergerovi žili do března 1624, kdy odešli do Haagu.⁵¹ V červnu už je Berger ve Frísku a dne 8. května 1625 jsou v Leidenu jeho mladí synové spolu s gubernátorem Amerikem imatrikulováni.⁵²

Matouš Amerik (1591-1639) přijel s Bergerem do Nizozemí. Kolem r. 1631 se vrátil do Čech a pak odešel do Polska. V r. 1632 byl v Lešně ordinován, o rok později se stal knězem v Děbnici, pak byl jako farář bratrským sněmem poslán do Jablonówa v Podolí (1636), kde zemřel v r. 1639.⁵³ Jeho pomocník v jablonówské škole byl Jan Svatoš, který s ním byl i ve Franekeru (viz č. 2577).

č. 2148 – registrace 31. srpna 1624: magister Samuel Martinius, pastor quondam Prago-Bohemus

Mgr. Samuel Martinius z Dražova (1539-1639) pocházel z Hořovic. V letech 1605-1612 chodil do školy v Žatci a Lounech, pak studoval teologii v Praze, kde se v r. 1614 stal magistrem a poté vykonával funkci kaplana kostele sv. Mikuláše. Později se stal farářem v Litně, kde se mu narodil syn Adam a v letech 1617-1619 přišel zpět do Prahy, tentokrát jako farář kostelů Sv. Kastala a Sv. Kříže na pražském Starém městě. Jako čelný reprezentant luterské církve patřil mezi horlivé oponenty Jednoty bratrské, jak také vyplývá z jeho spisu *Hussius et Lutherus*, Praha 1618. V r. 1619 sestavil tzv. *Českou konfesi*. Po Bílé hoře musel utéct z Prahy, odešel do Altenberka a odtud do Wittenberka, kde byl v dubnu 1622 imatrikulován na medicínu, neboť jeho znalosti němčiny nestačily na působení jako teolog. Nicméně tam stihl vydat v letech 1622-1624 čtyři akademické přednášky.⁵⁴ Přes další pobyty na univerzitách v Lipsku, Jeně, Helmstedtu, Roztokách a Hamburku se dostal po smrti manželky do Leidenu, kde se dal 16. června 1624 imatrikulovat teprve s 8 letým synkem Adamem. Ve Franekeru napsal novoroční báseň pro maďarské studenty (viz č. 2042, Makoň), publikoval krátké dějiny české reformace *Lacrumae Bohemicae*, a dva menší spisy.⁵⁵ Pravděpodobně díky anglickému profesorovi ve Franekeru Williamu Amesovi získal dne 21. května 1626 anglické povýšení do šlechtického stavu, stejně jako Ames oponoval Makowskému a pak odešel do Leidenu. Tam převzal od Pavla Ješina dne 10. září 1625 funkci učitele mladých Kaplířů (viz č. 1885), čímž se zároveň vyprostil ze slibu hraběti Thurnovi, aby ho následoval do Itálie. Nechal se proto podruhé imatrikulovat v Leidenu. Funkci gubernátora mladých Kaplířů zastával do roku 1628. V r. 1627 odešel se svými svěřenci do Dánska a pak v r. 1628 do Míšně, kde byl hlavním duchovním českých exulantů v Sasku. Během saské okupace v listopadu r. 1631 se vrátil do Prahy, byl chvíli farářem v Týnském kostele a stál v čele Karlovy koleje. Znovu utekl v květnu 1632. V r. 1633 se domáhal u saského kurfiřta, aby čeští bratři v Pirně museli dodržovat augsburskou konfesi, jak slíbili v r. 1628, kdy se usadili v Sasku. Způsobil tím exodus českých bratrů do Braniborska, do Lužice a do Polska. V této souvislosti se také pustil do sporu s Komenským a s Janem Felinem, který v letech 1629-1633 rovněž studoval v Leidenu.⁵⁶ Publikoval různé teologické a historické spisy a zpěvník (1629).⁵⁷ Protože jak luteráni, tak Jednota bratrská prosili o peníze v Anglii a v Nizozemí, došlo k vzájemným střetům. Martinius proto v r. 1635 vydal ostře protibratrský spis.⁵⁸ Umřel 27. ledna/7. února 1639 v Pirně. Byl dvakrát ženat a měl celkem 11 dětí, ze kterých se pouze pět dožilo dospělosti.

č. 2150 – registrace 9. září 1624: Paulus Wostersky Cappelyz van Sullewitz, Bohemus

Pavel Vosterský Kaplíř ze Sulevic. Otec mladých Kaplířů (č. 1882-1884) a zaměstnavatel Matouše Amerika a Samuela Martinia. Byl generálním kvartírmistrem stavovských vojsk a patřil mezi 30 povstalců, kteří byli Lichtenštejnem vyzváni před soud, a proto utekli spolu se zimmím králem do Haagu. Dále se aktivně účastnil bojů a přešel po r. 1624 s Matyášem Thurnem do benátských služeb. V r. 1631 bojoval ve švédské armádě.

č. 2171 – registrace 15. listopadu 1624: Casparus Cappelier, bonarum litterarum studiosus

Kašpar Kaplíř ze Sulevic (1609-1681). Možná identický s vnukem direktora Kašpara Kaplíře, Kašpar Zdeněk Kaplíř. Otec Albrecht Kaplíř umřel v r. 1615, matka odešla se svými dvěma syny, Kašparem a Oldřichem, a se sestrami Evou a Ludmilou do vyhnanství. Kašpar se imatrikuloval dne 2. července 1629 v Leidenu na právnické fakultě. Matka dvojčat, Magdaléna Kaplířová, roz. Údrčká z Údrče, byla v r. 1629 a 1631 registrována v Pirně spolu se svými sestrami Evou Častolarová roz. Údrčká a Ludmilou Údrčkou, kde možná i sám Kašpar byl registrován.⁵⁹ Kašpar vstoupil do švédské armády a zúčastnil se švédského vpádu do Čech.

V r. 1641 opustil protestantskou stranu, konvertoval, hájil Prahu v r. 1648 proti Švédům, bojoval v Itálii, byl 1676 povýšen do stavu říšských hrabat. Získal v Čechách zpět konfiskovaný majetek po své babičce Evě Kaplířové a po bratrovi Oldřichovi, který umřel bezdětně a v chudobě v r. 1653. Patřil mezi hlavní obránce Vídně proti Turkům v r. 1683. Umřel v r. 1686.⁶⁰

č. 2454 – registrace 27. dubna 1628: Andreas Habberweschl ab Hoberenfeldt, Bohemus

Dr. Ondřej Habervešl z Habernfeldu (1595-cca. 1645). Původně lékař blízký dvoru Fridricha Falckého v Praze. Utekl po Bílé hoře a stal se v exilu jedním z nejdůležitějších historiků mezi emigranty. Spolu s Bohuchvalem Berkou (viz č. 2477) a jinými direktory se při slyšení ve velkém shromáždění, 21. června 1621 podepsal pod memoriál českých stavů. V r. 1622 vydal v Haagu leták *Hierosolyma restituta*. Po studiu se usadil v Haagu, kde se snažil v r. 1645 ovlivnit mírové jednání vydáním apologetického spisu *Bellum Bohemicum recensente Andrea de Habernfeld ab anno MDCXVII* a pamfletem, kterým se postavil proti obvinění Čechů ze strany císaře Ferdinanda III.⁶¹

č. 2455-2456 – registrace 1. května 1628: 1) Joannes Lithomyl, Bohemus, theol.; 2) Venseslaus Boianovski, Bohemus, theol.

Jan Litomil (cca. 1593-po 1632) pocházel z Litomyšle a patřil ke skupině kolem Komenského a Daniela Vettera-Strejce. Studoval v roce 1611 s Komenským a Danielem Švíkem (viz č. 2609) v Herbornu, poté se Švíkem v Marburku (1612) a sám v Ženevě (1618). Spolu s velkou skupinou Čechů se dne 29. září 1623 zapsal na Leidenské univerzitě jako praeceptor mladého Slavaty (viz č. 2499). Přišel zřejmě do Franekeru v doprovodu Berky a Habervešle, kde nevyvíjel zvlášť velkou aktivitu. Dne 17. července 1630 se v Leidenu spolu s Danielem Vetterem znovu registroval na tamější univerzitě jako doprovod mladého šlechtice Adama Jaroslava z Bubna. V Haagu vydal u Ludolfa Breckefeldta v r. 1630 spolu s Danielem Vetterem, pozdějším správcem Králické tiskárny v Lešně, překlad žalmů Vetterova otce Jiřího (+1599) spolu s katechismem a v r. 1632 český překlad modliteb chebského rodáka J. Avenaria Habermanna. Když se Vetter v r. 1632 vrátil do Lešna, zůstal Litomil zřejmě v Nizozemí a nejsou o něm další zprávy.

Václav Bojanovský byl původně měšťan pražského Starého města. Zavinil se v katolických očích tím, že koupil 30. června 1620 opuštěný jezuitský dům.

č. 2477 – registrace 28. května 1628: Nobilissimus et generosus dominus Godlobius de Berka, liber baro de Data et Lipa, regni Bohemiae olim supremus burgravius

Bohuchval Berka z Dubé a Lipé (cca. 1590-1628) byl potomkem protestantské větve starého českého rodu. Studoval v Herbornu (1606), Heidelbergu a Štrasburku (1607). Berka patřil k nejlivnějším direktorům a k těm, kteří protlačili volbu kalvínského krále Fridricha Falckého. Pod falckou vládou se stal nejvyšším purkrabětem Království českého. Na tento titul byl zřejmě patřičně hrdý. Utekl přes Hamburk do Haagu, kde nějaký čas bydlel. Patřil k těm, kteří napsali pro Generální stavy memoriál ze dne 16. června 1621 a odešel pak do Berlína, aby byl blíže ke frontě. Byl tam s Václavem z Roupova do r. 1624, pak žil v Altoně, podporován tamějším reformovaným sborem. Zúčastnil se v r. 1626 dánského vpádu do Čech a po neúspěchu ke konci roku 1627 se vrátil do Nizozemí. Zemřel krátce po registraci v chudobě ve Franekeru. Jeho vdova, někdejší kmotra Ruprechta Falckého (1619-1682), syna zimního krále, žila poté s podporou fríských stavů ve Franekeru. Jejich syn Aleš vyplatil v r. 1624 Valdštejna, aby získal alespoň část rodinného majetku nazpět a zbytek obsadil během saské okupace, které se rovněž zúčastnil. Přesto mu císař v r. 1636 přenechal část statků, které po jeho smrti v r. 1640 propadly říši.

č. 2478 – registrace 30. května 1628: Adamus Piszetschki â Kranifeld, Pragensis Bohemus

Adam Písecký z Kranichfeldu (cca. 1600-1686) byl syn direktora z měšťanského stavu Václava Píseckého z Kranichfeldu z pražského Nového města. Utekl po Bílé hoře se zimním králem do Haagu, kde patřil mezi ty, kteří 16. června 1621 vystoupili v Generálních stavech. Patřil mezi ty, kteří šli s Václavem z Roupova do

Berlína, vrátil se s nimi po dánském neúspěchu do Nizozemí, kde se imatrikuloval nejdříve ve Franekeru a studoval u juristy Justa Reifenbergia, u kterého vystupoval v cyklu Jeronýma Treutlera o římské právo. Prostředí mu bylo zřejmě až příliš teologicky orientováno, tak se imatrikuloval 13. června téhož roku v Groningenu na univerzitě. Později studoval ještě ve Frankfurtu nad Odrou, bojoval se saskými a švédskými armádami v Čechách. Poté byl v Dražďanech, kde vydal mj. v r. 1673 *Tractatus aureus juridico-politicus de státu saeculari* a zemřel v r. 1686 v Sasku. Jeho bratr Václav Písecký s stal v r. 1638 měšťanem v Pirně, kde zemřel v r. 1651.

č. 2499-2503 – registrace 8. září 1628: 1) Adalbertus Henricus Slawata, liber baro de Chlum et Kossumberg; 2) Henricus Hüge, praedicti generosi domini baronis ephorus; 3) Joannes Reinardi, Germanus, praedicti domini baronis famulus; 4) Johannes Georgius de Ouspitz, Bohemus, praedicti domini baronis famulus; 5) Johannes Leutomericensis, Bohemus, praedicti domini baronis famulus

Albrecht Jindřich Slavata z Chlumu a Košumberka (cca. 1616-1661) utekl hned po Bílé hoře jako dítě spolu s matkou Markétou Salomenou Slavatovou roz. Smiřickou, se strýcem generálem Michalem Slavatou a s duševně chorým matčíným bratrem Jiřím Smiřickým přes Slezsko a Berlín do Nizozemí, kde dorazili v doprovodu zimního krále v r. 1621.⁶² Matka patřila v Haagu k dvorním damám zimní královny. Celá skupina se imatrikulovala 29. září 1623 na leidenské univerzitě, spolu s učitelem Janem Litomilem (viz č. 2455), a služebníky Jiřím Trojanem. V Leidenu patřila matka k dvořanům na tamějším vedlejším paláci „Princenhof“ na Rapenburgu nejméně do 2. srpna 1624. V Leeuwardenu se shromáždila část českých exulantů, kteří byli ve styku s Mansfeldem, aby byli blíže k Německu. Strýc Jáchym ml. Slavata navíc vstoupil do nizozemské služby a stal se dne 22. září 1629 velitelem kyrysnického pluku č. 14, který byl právě na severu země. Po studiu Albrecht nastoupil rovněž do nizozemské armády. V r. 1640 se stal rytmistrem pluku, který byl tehdy v jižní pevnosti Geertruidenberg. Město bylo poměrně blízko Haagu, kam zřejmě Albrecht pravidelně jezdil. Tam se potkal v tzv. Orde de l'Union de la Joye se šlechticí Amálií Markétkou hraběnkou Brederode, příbuznou býv. agenta Generálních stavů v Čechách Jana Wolferta hraběte z Brederode a příbuzné mistodržitelského rodu Anny Jany hraběnky Nassavské-Siegenské. Mezitím mladý Čech nastoupil po strýcovi jako velitel kyrysnického pluku č. 14 a byl tedy dost úspěšný v nizozemské armádě. Ačkoli o deset let mladší Amálie byla uznaná krása a velice oblíbena – svědčí tomu i fakt, že stala v r. 1654 „velmistryně“ uvedeného „řadu“ – a dvořil se jí sám holandský pensionář Jan de Witt, dala přednost mladému Čechovi. Dne 13. února 1645 se vzali v Haagu. V r. 1646 se Albrecht stal seržant majorem a dne 29. března 1651 dokonce velitelem důležité pohraniční pevnosti Geertruidenberg. I finančně se manželům dařilo, vlastnili dům v 4. městské čtvrti, měli vlastní kočár a služební personál. Někdy na začátku roku 1661 Albrecht zřejmě onemocněl, tak, že bylo nutno ho nahradit. V říjnu umřel.⁶³ Jeho vdova se vdala v r. 1662 znovu za Bohuchvala Amadea říšským hraběti Windischgrätz a zemřela krátce poté. Díky jejímu novému sňatku se jí podařilo získat část majetku Slavatových a Smiřických nazpět.

Jindřich Hüge byl učitel mladého šlechtice, nejspíše německého či anglického původu. *Jan Jiří Reinardt* Poslední by mohl být identický s dvacetčtyřletým mužem stejného jména, který se o pět let později dne 11. října 1633 nechal imatrikulovat na leidenské univerzitě a hlasí jako původ „Marchiacus“, tedy z okolí Berlína. *Jan Jiřík* pocházel zřejmě z Hustopeče (německy Auspitz). Poslední sluha měl zřejmě buď nesrozumitelné jméno, anebo neměl příjmení a pocházel z Litoměřic.

č. 2513-2514 – registrace 12. listopadu 1628: 1) Johannes Orschinowski â Fyrstchenfeld, Bohemus; 2) Cyprianus Hoschtialek de Jaworciez, bonarum lit. stud.

Jan Oršinovský z Fürstenfeldu (1585-po 1632) narodil se v Praze a byl jako žák znám tím, že přednášel latinské proslovy z hlavy. Studoval opakovaně v cizině – Heidelberg (1602), Amberg (1603), Helmstedt (1604), Altdorf (1607), Marburg (1609). Po návratu v r. 1610 se stal v Praze tajemníkem kanceláře Království českého. Patřil mezi těmi, kteří zařídili právníckou stranu volby zimního krále. Byl vzat do rytířského stavu a

stal se jedním z měšťanských direktorů. Ihned po Bílé hoře odešel s zimním králem, vlastní manželkou Zuzanou z Krošvice a synem do vyhnanství. Byl mezi těmi, kteří dostali podporu nizozemských Generálních stavů v července 1621. V r. 1628 chtěl vstoupit do služeb braniborského kurfiřta, co se mu nepodařilo. Poté se nechal imatrikulovat ve Franekeru. V r. 1632 ještě žil v Nizozemí.

Cyprián Hošťálek z Javořice (cca. 1610-po 1632) byl synem na Staroměstském náměstí popraveného direktora Maximiliána Hošťálka, jenž byl již v r. 1617 proti volbě Ferdinanda II. českým králem a proto ztratil funkci starosty Žatce. Vdova zůstala zřejmě s oběma dětmi v Čechách, získala r. 1627 alespoň vlastní věno nazpět a odešla po dekretech do Nizozemí do vyhnanství, kde umřela před rokem 1632. Cyprián se vrátil v r. 1632 s bratrem Maximiliánem ml. se saským vojskem do Čech a obsadil vlastní statky v Žatce. Poté musel znovu odejít a majetek byl nadobro konfiskován.

č. 2521-2525 – registrace 27. listopadu 1628: 1) Adamus de Chenitz, liber baro de Tettau, Bohemus; 2) Bohuslavus, liber baro de Hodiegowa, Bohemus; 3) Stephanus Strzela de Rokytz, eques Bohemus; 4) Bohuslavus de Hrebezitz, eques Bohemus; 5) Rathibor Sekerka Setzitz, eques Bohemus

Adam Kinský z Vchynic a Tetova (1569-1648) byl bratranec Radslava (viz č. 1917) a musel po Bílé hoře utéct z Čech z důvodu aktivní účasti na povstání. Bojoval ve vojsku Mansfelda, poté v letech 1626-1627 v dánské službě ve Slezsku. Po dánském neúspěchu šel jako mnozí jiných emigrantů do Nizozemí, kde skupina kamarádů se imatrikulovala ve Franekeru., blízko Leeuwardenu, kde dříve žil hrabě z Thurnu. V r. 1629 vstoupil do saské armády a zúčastnil se vpádu do Čech. Jeho švagrová Rosina Alžběta hraběnka Kinská rozená z Wiršperku žila v r. 1629 v jednom domě s Magdalénou Kaplířovou (viz č. 2172). Jeho žena Ester hraběnka Kinská rozená z Vřesovic žila v Dražďanech, Adam dlel sám v r. 1636 v Hamburku. Pak vstoupil do švédské armády a vrátil se opět do Čech, opustil až v r. 1648 aktivní službu a usadil se v Erfurtu, kde 23. května 1648 umřel a byl pochován v augustiniánském chrámu.

Bohuslav Hodějovský svobodný pan z Hodějova (cca. 1600-1634) studoval v Marburgu (1610), v r. 1611 ve Štrasburku a v Heidelbergu, a sice na obou univerzitách *iniuratus propter aetatem*, takže tehdy neměl ani 14 let. Z důvodu aktivní účasti povstání ztratil v r. 1622 veškerý majetek a odešel do vyhnanství. Po studiu ve Franekeru odešel v r. 1629 do Saska, aby se zúčastnil invaze do Čech. Byl zajat a zůstal do r. 1634 v zajetí v Bavorsku. Jeho manželka Regina Hodějovská rozená z Talmberka byla s malými dětmi v Torgavě a poté, když manžel umřel v r. 1634, v Pirmě. Během manželova zajetí dostala podporu od bratrů z Lešna. Při švédskému dobytí Pirny v r. 1639 přišla o veškerý majetek. V r. 1640 byla v Žitavě a v r. 1644 žádala op pas, aby mohla navštěvovat starého otce.

Štěpán Střela z Rokyc (1599-po 1631) byl synem Burkarta Střely z Rokyc, který se zúčastnil povstání, ale později byl omilostněn. Studoval v Herbornu a Marburgu (1610). Byl v r. 1624 ve Freibergu, kam se vrátil po franekerském studiu v r. 1629. V r. 1631 v Pirmě.

Bohuslav Hrobčický z Hrobčic (+1630) odešel po studiu s kamarády do saské služby a zúčastnil se vpádu do Čech. V r. 1630 zemřel v Pirmě.

Ratibor Sekerka ze Sedčic (+1636) studoval jako mladík v r. 1610 v Herbornu, bojoval aktivně v povstání a odešel do vyhnanství. V r. 1630 znovu se zúčastnil bojů v saské službě. V r. 1636 padl ve švédské službě v bitvě u Wittstocku.

č. 2577 – registrace 28. srpna 1629: Johannes Suatosius, Bohemus, theol.

Jan Svatoš ml. (cca. , syn Jana Svatoše, faráře v Luži v letech 1607-1614, pak v Brandýsu do pokatolictví města v r. 1627. Protože Brandýs byl majetkem Karla st. ze Žerotína, stalo se městečko útočištěm bratrů po Bílé hoře. Svatoš st. koupil v r. 1620 dům v Brandýsu, který dědili jeho šest dětí v r. 1628, ač se museli v r. 1627 vystěhovat z města následkem dekretu. Oddával Komenského a jeho druhou manželku Dorotu Cyrilovou v r. 1624. Vdova po Janovi st. zřejmě odešla do Lešna, Karel ze Žerotína připomíná r. 1630 v dopisu Komen-

skému, aby bratři při rozdělování obilí, které koupil, pamatovali i na děti zesnulého Jana Svatoše st. Žerotín se snažil rovněž, aby dědici po Svatošovi dostali co nejlepší cenu pro zmíněný dům. Jan ml. byl zřejmě jen krátce ve Franekeru, neboť nejsou responsoria po něm známa. V r. 1636 studoval v Anglii a pak nastoupil jako pomocník Matouše Amerika (viz č. 2122) na škole v Jablónově.

č. 2594 – registrace 27. října 1629: Johannes Decanus, Bohemus, phil.

Jan Děkan (1602-po 1629) byl nejspíš synem faráře Jana Decana zv. Tatýrka (1565-1644), který byl ordinován v r. 1600 a byl postupně v Liblicích (1600-1606), v Týně (1606-1619), v Příbenicích (1619-1622), pak se skrýval v Praze do r. 1627 než odešel s rodinou do Lešna a naposled v r. 1628 šel do Włodawy, kde zemřel 29. března 1644. Jan Děkan ml. se imatrikuloval na Leidenské univerzitě dne 20. září 1629 na artes a filozofii. Jen o měsíc později nastoupil do Franekeru na filozofii. Ač nejsou známé disputatione po něm, uštal zřejmě čtyři roky ve Franekeru než se 30. května 1633 znovu imatrikuje v Leidenu, tentokrát na matematice. Po studiu se nejspíše vrátil do Polska a nastoupil po otcovi, neboť v r. 1647 je zmínka o podpoře rodiny seniora Jana Decana.

č. 2600 – registrace 11. listopadu 1629: Johannes Justinus, Trebic. Moravus, theol.

Jan Justin (cca. 1610-1670) byl syn známého správce třebíčského sboru bratrské Vavřince Justina (1570-1648) a vnuk jáhna Bartoloměje Justina z Uherského Brodu (+1574 v Kralicích). Otec působil do 1626 v Třebíči, pak se musel odstěhovat spolu s Karlem ze Žerotína nejdříve do Přerova a pak do Vratislavi. Tam byl ordinován v r. 1632 za seniora moravského bratří na Moravě, ve Slezsku a v horních Uhrách. Proto odešel nejdříve do Uherských Skalic (dnes Skalica) a poté do Púchova. Jan byl vyslán v r. 1629 na příkaz bratří na studium do Nizozemí. Byl imatrikulován ve Franekeru, kde žil s podporou fríských církví. Zřejmě dorazil již trochu dříve, neboť první disputatione u Makowského *De satisfactione Christi* byla vytištěna již v roce 1628, tedy před imatrikulací. V stejném cyklu disputovali ještě dva další Češi – Daniel Kopecký a Jakub Hartman (viz č. 2646 a 2645). Disputoval ještě třikrát pod Makowským, v r. 1631 o svatém Písmu a v r. 1636 o regeneraci lidí a o dobrých skutcích.⁶⁴ Vrátil se v r. 1641 do Polska a byl ordinován superintendentem do Dębnice jako pomocníka Jana Bythnera. Poté stal se v r. 1646 správcem sboru v Karminu a přešel v r. 1647 do Parcic. Byl velmi úspěšný, tak měl např. v r. 1658 o Velikonocích 158 komunikantů. Zemřel tam 23. listopadu 1670, jen týden po Komenském.

č. 2609 – registrace 3. prosince 1629: Daniel Ssuick Licconos, Bohemus

Daniel Švík vладыka z Lukonos ml. (cca. 1595-po 1634) pocházel ze známé rodiny humanistů v pražském Novém městě, kde chodil v letech 1607-1611 do školy při sv. Jindřicha a sv. Štěpána. V r. 1611 studoval na doporučení pražského děkana artistické fakulty Mikuláše Troila ve Štrasburku a Heidelbergu, pak spolu s Janem Litomilem (viz č. 2455) v Herbornu (1611) a Marburgu (1612). Poté se vrátil do Prahy. V r. 1623 byl nucen prodat dům z náboženských důvodů, odešel do exilu. V r. 1628 byl v Mísně, v r. 1629 byl registrován jako „studios“ v Pirně, kde jeho bratr Matouš již dlel s manželkou a dvěma dětmi od r. 1627. Od tamtu odjel do Nizozemí. Po studiu šel v r. 1630 do saské služby a vrátil se v saském vojsku v r. 1631 do Prahy. Proto mu konfiskovali nadobro všechn majetek. Poslední svého rodu.

č. 2645-2646 – registrace 18. května 1630: 1) Jacobus Hartmannus, Bohemus, theol.; 2) Daniel Copecius, Bohemus, theol.

Jakub Hartmann (+ po r. 1647) starší syn kazatele v Betlemské kapli Adama Hartmana (+po 1647), který patřil mezi nejlepší bratrskými teology. Po Bílé hoře se otec skrýval nějaký čas v Praze, než odešel do Lešna. V r. 1632 byl ordinován konseniorem českým v polském Toruni. Syn Jakub přišel tedy asi z Lešna do Franekeru a vrátil se tam v r. 1631 nebo 1632. Ve Franekeru studoval u Makowského a disputoval u něho dvakrát v r. 1628 k proroctví a království Krista.⁶⁵ Na bratrském sněmu v Lešně ve srpnu 1635, dostal Jakub povolení, aby se oženil. Byl pak kazatelem u pana Sadowského a praeceptorem mladého Budovce z Budova.

Usadil se stejně jako otec v Toruni, kde oba dostali v r. 1641 a v r. 1647 podporu. Jakub měl tehdy tříčlennou rodinu.⁶⁶

Daniel Kopecký (+1657) přišel spolu s Hartmanem do Franekeru a zůstal tu nejméně do roku 1631. V té době disputoval v r. 1628 dvakrát pod Makowským o Boží smlouvě a o království Krista. V 1631 disputoval ještě dne 2. července současnou prozřetelnost Boží.⁶⁷ Vrátil se do Lešna, kde bratrský sněm v únoru 1635 ho dal do Dębnice, kde ho později vystřídá Justin (viz č. 2600). Ještě v tomto roce mu sněm dovoluje se oženit s dcerou bratra Martina Orminia. Sněmem z roku 1636 byl dán za kazatele paní Güldenšternové roz. Leszczyńské do Sztumu na tvrzi. V r. 1641 je jmenován mezi exulanty v Toruni, kteří dostali podporu. Tehdy měl tříčlennou rodinu. Zřejmě působil nadále ve Sztumě, neboť tam zemřel v r. 1657. Není jmenován mezi těmi, kteří dostali podporu v Toruni v r. 1647.

č. 2727 – registrace 5. května 1631: Dominus Daniel Niemzanius, Neoboleslavenis-Bohemus

Daniel Němčanský (před 1609-po 1631), nejspíše mladší syn seniora Bartoloměje Němčanského z Uherského Brodu (+1609), který byl ordinován v r. 1587, byl v letech 1601-1609 správcem boleslavského sboru a se pak musel uchýlit na statku panů Budovců z Budova v Zásadce u Mnichova Hradiště. Zemřel v r. 1609 jako biskup v Mladé Boleslavi. Matka Alžběta Němčanská dostal v Lešně jako osaměle žijící vdova podporu v r. 1641 a 1647. Daniel studoval dříve v Královci v r. 1622. V rejstříku disputací není od něho nic.

č. 2917 – registrace 14. prosince 1632: Simon Reegius, Akralis Bohemus, med. stud.

Šimon Reegius (cca. 1603-po r. 1632), registroval se 24. května 1633 pro teologii amatematiku na leidenské univerzitě. V Mladé Boleslavě byla luterská rodina Regiů. Dále nejsou o něm známé podrobnosti.⁶⁸

č. 3166 – registrace 27. srpna 1635; další registrace jako č. 3619, dne 31. října 1639: Johannes Laetus, Moravus

Jan Veselský (1609-1656) narodil se stejně jako jeho starší bratr (viz č. 3171) na Moravě, možno v Rosicích u Brna. Z matčiny strany byl příbuzný známého tiskaře a teologa Daniela Vettera, který sám studoval v Leidenu (imatrikulace 1623 a 1630). Rodina musela v r. 1625 opustit Moravu. Studoval v letech 1630-1634 v Toruni a byl vyslán na další studium do Franekeru, kde studoval u Makowského. V r. 1636 se musel vrátit do Toruně, aby natsoupil do služby. S polským vyslancem Ondřejem Rejem přišel znovu do Nizozemí, kde dlel nejdříve v Amsterdamu, pak v Leidenu. V letech 1639-1642 byl znovu ve Franekeru, kde vyvíjel poměrně velkou publicistickou aktivitu (viz příspěvek). Vrátil se v r. 1643 do Polska, přestoupil oficiálně do kalvínské církve a stal se kazatelem v Oksze u Rejů. Během polsko-švédské války utekl v r. 1656 do Slezska, kde na podzim umřel v Kluczborku.

č. 3171 – registrace 7. září 1635: Georgius Laetus de Milonitz, ephorus, theol.

Jiří Veselský (1604-1649) byl starší bratr Jana (viz č. 3166/3619) a narodil se v Milonicích. Vzdělání získal již v exilu v slezském Bytomi v letech 1625-1627. Pak byl vychovatel Vladislava Leszczyńského do r. 1632. Poté byl vyslán na další studium do Nizozemí a imatrikuloval se 24. listopadu 1632 s Janem Biskupem v Leidenu. Rok poté se musel vrátit do Polska, kde nastoupil jako vychovatel u člechticů Mękických. Na začátku roku 1634 odešel s Ladislavem a Adamem Mękickými znovu do Leidenu, kde se všichni imatrikulovali dne 22. března 1633. Z Leidenu navštívil groningenskou univerzitu, kde se seznámil se známým protiremonstrantským profesorem Františkem Gomarem, a i Franeker, kde se seznámil s profesorem Makowským. Přes Anglii, Francii a Dánsko se vrátil se svými svěřenci domů. Setkání s Makowským v něm zřejmě probudil touhu na delší dobu studia ve Franekeru a tak se v r. 1635 vrátil do Franekeru, tentokrát jako prefekt Stanislava a Jana Osówských, synů pana Petra Osówského z Wilkówa. Známe leidenské prostředí přece lákalo a tak se imatrikuloval dne 26. září 1636 s bratry Osówskými na tamější univerzitě. Vystoupil tam několikrát a stal se dokonce oficiálním kazatelem polských studentů na leidenské univerzitě. V r. 1638 byl krátce v anglii a po dokončení jeho komentáře ke *Skutkům* se vrátil přes Paříž v r. 1640 do Polska. Již doma psal další knihu o umění kázání, *Consilium de formandis SS. concionibus*, kterou věnoval bratrovi a Danielovi Erastovi (viz č.

...).⁶⁹ Po návratu do Polska v r. 1640 žil v Lešně v okolí Komenského a zúčastnil se tamější synody. Poté nastoupil do služeb Petra Sienuta ve velkopolském Kobylině a usadil se ve volyňském Tychomle. Jako kazatel hrál důležitou roli na různých malopolských synodách a ve velkých teologických debatách v Orle ve srpnu 1644 a v Toruni v r. 1645. Ve vojně s Kozáky musel utéct z Tychomle na západ a zemřel ve velkopolském Kocku dne 27. března 1649 následkem vyčerpání.

č. 3248 – registrace 30. června 1636: Martinus Tieszynski, Czaslaviensis Bohemus, theol.

Martín Těšinský pocházel z Čáslavi. Imatrikuloval se dříve v Roztokách v dubnu 1635, odkud zřejmě pokračoval do Franekeru. Nejsou známé další podrobnosti.

č. 3298 – registrace 26. října 1636: Simeon Aquila Michaelis, Bohemus, exul

Pocházel podle registrace jeho disputace u Makowského v r. 1636 ze Starého Boleslavu.⁷⁰ Jak bylo jeho vlastní jméno – Orlík nebo Aquila nebo Vorel či Michalský nebo Michalec – není jasné.

č. 3568-3569 – registrace 12. května 1639: 1) Daniel Locharus, Richnoviensis Boemus, theol.; 2) Daniel Erastus, theol.

Daniel Locharus (+1656), syn českého konseniora Václava Lochara (1582-1656), který byl správcem v Rychnově a Hradišti nad Jizerou 1611-1627, pak byl v Praze u Budovců a vystěhoval se v r. 1628 do Lešna, kde znovu byl zvolen konseniorem a oženil se s vdovou po Jiřím Erastovi, matkou Daniele Erasta (viz č. 3569). Jeho nástupcem v Lešně se stal Komenský. Daniel byl ve Franekeru jen krátce, protože byl již v r. 1639 povolán do polského Marszewa, kde byl ordinován pastorem. V r. 1641 pobýval ve Weszkowě v Poznańsku a stěhoval se do Lešna, odkud musel utéct v r. 1656 následkem polsko-švédské války do slezského Břehu, kde zemřel v temž roce.

Daniel Erastus (+1645), syn superintendenta Jiřího Erasta (+1643). Studoval v letech 1633-1637 v Cambdrigu na St. Catherine, kde získal titul bakalář svobodných umění. Vstoupil do služeb Ondřeje Reje jako vychovatel syna Mikuláše a vrátil se v listopadu 1637 s delegací do Nizozemí, kde se jako gubernátor Mikuláše Reje zapsal v Amsterdamu a pak rovněž s Rejem 7. října 1639 na leidské univerzitě, kde se dne 8. listopadu 1640 imatrikuloval i jeho mladší bratr Pavel Erastus (1619-1650). Později šel do Franekeru, kde bydlel v domě Jana Cocceja. Seznámil se ve Franekeru s místní dívkou a se s ní oženil v r. 1642 po napominání jeho otce, který kvůli tomu dvakrát psal Coccejovi. Po návratu se stal správcem v Skocích, ale zemřel již brzo v r. 1645. Komenský koupil v r. 1650 dům po Jiřím Erastovi. Jeho bratr Pavel, který se stal farářem v Žychlině v r. 1649, zemřel hned v r. 1650.

č. 3882 – registrace 5. října 1641: Tobias Dionysius, Pragensis Bohemus, theol.

Tobiáš Diviš, nejspíš syn Mikuláše Divíše z Prahy, který byl v r. 1647 v Lešně mezi bratry, kteří nebyli kněží a dostali podporu. Další údaje nejsou známé.

č. 4092 – registrace 22. července 1643: Samuel Severinus, Moravus, theol., pedagogus nobilium

Samuel Severin (...-...) byl možno synem Eliáše Severína, který byl v r. 1624 kazatelem v Přibicích u Židlochovic. Samuel responsoval v r. 1644 u Jana Cloppenburga o vztahu mezi teologií a náboženstvím. Crispinus (viz č. 4151) psal k té příležitosti báseň.⁷¹

Imatrikuloval se 9. července 1643 v Groningenu, kde dlouho nevydržel.

č. 4151 – registrace 4. prosince 1643: Johannes Crispinus, Moravus, ling.

Jan Křišpín ml. (cca. 1617-) narodil se v Olomouci jako syn duchovního Jana Křišpína, (+před 1641). Imatrikuloval se v Leidenu dne 27. srpna 1643 a pokračoval poté ve Franekeru, kde zůstal do r. 1647. Disputoval vždy pod prof. Janem Cloppenburgem (viz příspěvek). Byl spřátelen se švédským profesorem Banckem.

č. 4539 – registrace 23. října 1646: Mattias Sperato, Bohemus, theol.

Matěj Sperato nejspíše syn Matejě Sperata, který zesnul na Velikonoce 1646 v braniborském Gurkowě. Stejně jako Daniel Aram (viz č. 4607) responsoval u Jana Cocceja k tématu ospravedlnění. Stejně jako Aram disputoval rovněž dvakrát u Jana Cloppenburga, o sestoupení Krista do pekla.⁷²

č. 4607 – registrace 24. července 1647: Daniel Aramus, Bohemus, theol.

Daniel Aram, možno syn Václava Arama (1586-po r. 1641), původně kazatel v Sudislavě u Rychnova nad Kněžnou, který odešel v r. 1628 do polského Włodawy a byl tam registrován v r. 1641 se čtyřčlennou rodinou. Daniel responsoval v r. 1648 jak u Johannese Cocceja k tématu Boží smlouvy s lidem, tak u Cloppenburga ve stejném cyklu jako jeho krajan Sperato (viz č. 4539) dvakrát o Kristovém kněžství.⁷³ Další údaje o něm nemáme.

¹ Na začátku svého příspěvku bych chtěl připomenout, že většina nizozemských měst měla v době před- a pobělohorské ještě českou verzi svých jmen. Tato jména se objevují, včetně správného skloňování, u českých autorů jako Pavla Skaly ze Zhoře apod. Tehdy se psalo: *Nýdrlandy, Frízland, Hág, Leydy, Groningy, Franekr, Amsterodam, Roterodam, Goudy* atd. Správně bychom měli mluvit tedy o univerzitě v Leydech, v Groningách, ve Franekru, o paláci v Rénách, atd. jak činili čeští spisovatelé v 17. století, ale i historicky svědomitý učenec jako Otakar Odložilík systematicky dělal.

² Rijksarchief Fryslân, *Archief Universiteit Franeker* Nr. 104. Edice matrik: Fockema Andreae, S. J. a Meijer, Th. J., *Album studiosorum Academiae Franekerensis (1585-1811, 1816-1844)*. Franeker, T. Wever 1986.

³ Srov. Říčan: *Dějiny*, s. 416-420.

⁴ Hlavní aktéři ve sporu byli na české straně po válce zejména emigrant Otakar Odložilík a Josef Polišínský. U Polišínského lze pozorovat jistý názorový posun mezi jeho dřívějšími knihami jako např. *Nizozemská politika a Bílá hora* a jeho polistopadovou *Tragic Triangle*.. Kde v první knize myslí: „Měl tedy pro nizozemské generální stavy vztah k českým zemím a jejich obyvatelům význam v dobách, kdy potřebovali spojence, nebo kdy bylo životně důležité, aby španělské nebezpečí reálné, mohl mít český odboj proti Habsburkům význam i pro Spojené Nizozemí. I zde číhal však tragický protiklad – český odboj mohl mít cenu pro Nizozemce potud, pokud si musili spojence hledat, dokud se nevytvořila velká koalice protihabsburská, čili pokud boj mezi evropskými mocnostmi byl lokalisován.“ (*Nizozemská politika a Bílá hora*, s. 308), v druhé knize podtrhuje opakovaně, že nizozemští stavové byli ochotni pomoci, byť fakticky jen finančně. Viz např. *Tragic Triangle*, s. 161: „(The Estates General) emphasized first of all their disappointment at England’s unwillingness to help Frederick. In their view they were already doing enough for the Union and Bohemia. They were prepared to protect the Lower Palatinate, they had sent munitions to Bohemia at great danger and expense, and they were ready to extend diplomatic assistance, especially at Constantinople.” Britský historik Jonathan I. Israel vidí to jinak. Podle jeho názoru představovaly Čechy pro místodržitele Mořice Oranžského právě hlavní článek v řetězu – viz Israel, *The Dutch Republic*, s. 465-474 a jeho příspěvek „The Dutch Republic,“ in: ed. Engelbrecht, *Emblematica et Iconographia*, s. 19-30.

Nejnovější kniha o Fridrichovi Falckému J. Čechura, *Zimní král aneb české dobrodružství Fridricha Falckého* bohužel nemůže nahradit monografii velikána Josefa Polišínského. Každopádně v kapitolech o nizozemském exilu zimního krále se vyskytuje řada nepřesností, z kterých je divné pojmenování nizozemského místodržitele Bedřicha Jindřicha (nizozemsky Frederik-Hendrik) jednou jako Fridrich Henrik, podruhé dokonce Henrik Nasavský to nejmenší. „Čtrnáctileté příměří“ (str. 337) nikdy nebylo, naopak Dvanáctileté příměří (1609-1621) a Čtrnáctileté válka (1592-1608 – ovšem ve střední Evropě). Tchán Van der Mijlena (str. 340) byl Van Oldenbarnevelt, který byl popraven, nikoliv „zemřel“. Vztah Komenského a Fridricha Falckého je jasně popsán v Polišínský, Josef: *Komenský, muž labyrintů a naděje*, Praha, Academia 1996. Tato kniha ovšem chybí v seznamu literatury, stejně jako zásadní, několik set stránková monografie Israele o nizozemskou republiku.

- ⁵ Důležitým momentem v náboženské historii byly polská Sandomírská unie (Consensus Sendomiriensis, 14. dubna 1570) a Varšavská konfederace (28. ledna 1573), které uznaly jak rovnoprávnost tří hlavních protestantských vyznání – luteranismu, kalvinismu a českobratrství – tak rovnoprávnost s katolickou církví a nutily všechny strany k zachování míru. Srov. Tazbir: *Reformacja*, s. 60-61, a Wilbur: *A History of Unitarianism*, s. 352-353 a 363-366.
- ⁶ Princ Mořic Oranžský tuto částku protlačil na Generálních stavech dne 18. května 1619 (Algemeen Rijksarchief, Staten Generaal 44/1619, fol. 252^v-255^v). Právě o této sumě se začalo mluvit již na konce roku 1618, např. v korespondenci anglického velvyslance Carletona. Srov. Polišínský, *Tragic Triangle*, s. 114-117 a Israel, *The Dutch Republic, the Czech Lands*, s. 21. Důležité rezoluce Generálních stavů jsou editovány v Smit, *Resolutiën*, s. 446, 460, 481 a 492. Viz dále korespondenci Carletona v *Letters from and to Sir Dudley Carleton*, s. 348-349.
- ⁷ Školený dělník tehdy měl roční plat kolem 145 zlatých, kazatel kolem 300 zlatých na nizozemském venkově a kolem 500 zlatých v Holandsku, profesor kolem 700 zlatých a kapitán velké obchodní lodě 750 zlatých. Jestliže tyto částky srovnáváme se současnými platy ve stejných povoláních, vychází tehdejší kupní síla jednoho nizozemského zlatého (gulden) na zhruba 160 dnešních Eur. Srov. Vries, *An Inquiry*, s. 82-84, 94.
- Nizozemští Generální stavové ostatně nikdy nezapomněli připomínat, že byli ve finančních potížích, srov. komentář k daru pro reformovaný kostel Sv. Spasitele v r. 1613 (Polišínský: *Tragic Triangle*, s. 71).
- ⁸ Henri Ambrosius Pacx, „Cavalcade van het Huis Oranje-Nassau voor het Haagse Slot“, mezi 1621 a 1625, Koninklijk Kabinet van Schilderijen, Mauritshuis, Den Haag, č. 546, 142 x 214 cm. (Viz katalog *Der Winterkönig – Friedrich von der Pfalz*, č. 11.11, s. 352.
- ⁹ Text adresátu členů Direktorátu ze dne 16. června 1621 u Odložilíka: *Z korespondence pobělohorské emigrace*, s. 13-14 (dopis č. 5); výstup členů u Odložilíka: *Ze zápasů pobělohorské emigrace*, s. 20-21.
- ¹⁰ U Odložilíka: *Z korespondence*, s. 15 (pozn. 1) je vytištěna i odpověď Stavů, že litují situaci, ale že tohle určitě bylo Boží vůle. Proto je nutno mít trpělivost a, jakmile se situace trochu zlepší, by se znovu mohli obrátit na Generální stavy. Srov. Polišínský: *Tragic Triangle*, s. 240-241.
- ¹¹ „La Haye ne me plait pas du tout et que Dieu me garde de sa mauvaise canaille,“ v dopisu manželce v r. 1622, citováno v *Der Winterkönig – Friedrich von der Pfalz*, s. 182 podle Everett Green, *Mary Anne: Elizabeth, electress palatine and queen of Bohemia*. London 1909², s. 205, 208.
- ¹² *Der Winterkönig – Friedrich von der Pfalz*, s. 171-173. Na místě někdejšího „Hof van Wassenaer“ a vedlejšího „Huis van Naaldwyk“, který si zimní král rovněž pronajal, stojí dnes budova nejvyšší rady.
- ¹³ Údaje na základě Israel: *The Dutch Republic*, s. 569-575.
- ¹⁴ Z celkového počtu 92 imatrikulovaných studentů byli 23 Frízů (z těch 5 z dnešního Východního Fríska), 21 Nizozemců, 17 Čechů, 11 Němců (jinak nejpočetnější skupina zahraničních studentů), 7 Švédů a 7 Dánů, 2 Francouzi a po jednom Slézán, Polák, Maďar a Angličan (Fockema Andreae: *Album Studiosorum*, s. 83-85).
- ¹⁵ Tedy: Dr. Ondřej Habervešl z Habernfeldu, Jan Litomil, Václav Bojanovský, Bohuchval Berka z Dubé a Lipé, Adam Písecký z Kranichfeldu, Albrecht Jindřich Slavata svobodný pan z Chlumu a Košumberku, Jindřich Hüge, Jan Reinhardt, Jan Jiřík z Hustopeče, Jan z Litoměřice, Jan Oršinovský z Fürstenfeldu, Cyprián Hošťálek z Javořice, Adam Kinský svobodný pan ze Vchynic a z Tetova, Bohuslav Hodějovský svobodný pan z Hodějova, Štefan Štřela rytíř z Rokyc, Bohuslav Hrobčický z Hrobčic a Ratibor Sekerka z Sedčic. Registrace jmen jsme opravoval na základě vlastního výzkumu. Fockema Andreae a Meijer měli dost potíže se čtením neznámých českých jmen. Tak byl např. Habervešl v edici zapsán jako „Sabberweschell ab Soberenfeldt“ a Boianovskí jako „Boianoyski“.
- ¹⁶ V první polovině roku ..., profesor ..., od 8. června Sixtinus Amama, professor artium (1616-1629).

- ¹⁷ Částky na základě tzv. „zákona LIV“ *Statuta Academiae Franequerensis* ze 26. ledna 1626. Víme, že částky mohly být v praxi dokonce ještě o dost vyšší. (Meijer: *Album Promotorum*, s. 9-11, s odkazem na Boeles, W.B.S.: *Friesland's Hoogeschool en het Rijksatheneum te Franeker*. Leeuwarden 1878, s. 371).
- ¹⁸ Dne 28. listopadu 1643 přednesl v Leidenu veřejnou disputaci o tezi *De Arthritide in genere* a byl promován doktorem. (Odložilík: *Vchynští*, s. 298, a též: *Bratři na Slovensku*, s. 350).
- ¹⁹ Přitom si musíme ovšem být vědomí, že před rokem 1643 se promoce jen zřídka registrovali (Meijer: *Album Promotorum*, s. 7).
- ²⁰ Díky neúnavné práci prof. Ference Postmy a Jacoba van Sluise existuje unikátní vydání *Auditorium Academiae Franekerensis*, které na více než 700 stran podává tisíce údajů. Příznacné pro předlistopadovou situaci v ČSSR je, že Postma a Van Sluis měli možnost vyhledávat disputace a franekerské publikace v téměř všech důležitých knihovnách v Polsku, Maďarsku, Rumunsku a bývalé NDR, ale že chybějí naprosto všechny údaje ze Slovenska – důležité útočiště českých bratrů – a Čech. Jediná knihovna, ke které měli přístup, byla zřejmě Národní středisko písemnictví na Strahově.
- ²¹ Haag měla v r. 1622 jen 15 825 obyvatel, tedy poměrně nízký počet ve srovnání nejen s Amsterdamem (105 000), ale i s nyní menšími městy jako Delft (22 750), Enkhuizen (22 000), či Gouda (14 500). Srov. Israel, *The Dutch Republic*, s. 328-332 a spec. tab. 12 na s. 328. na rytině Johannese van Londerseelse z roku 1614/5 je vidět, jak tehdejší palác zimního krále se nacházel vlastně již na okraj „města“.
- ²² Budova na centrálním leidenském grachtu Rapenburg byla původně klášter, který byl zrušen v r. 1612. Dříve byla budova použita jako bydlíště oranžských princů Mořice a Bedřicha Jindřicha, když studovali v Leidenu. Leidenský magistrát dal dům na přímluvu prince Mořice k dispozici pro falcké prince, kteří již od narození bydleli převážně zde. Tím se vyvíjel kolem tohoto „studentského domu“ fakticky druhý „český dvůr“ v Nizozemí. Budova dnes ještě existuje a je sídlo rektorátu leidenské univerzity. Srov. *Der Winterkönig – Friedrich von der Pfalz*, s. 172-173.
- ²³ Viz Odložilík: *Vchynští*, s.296-300. Odložilík se domnívá, že Radslavův přítel, profesor dějepisu a zeměpisu Hendricus Hornius, vzal knihovnu s sebou při návratu do Heidelbergu v šedesátých letech 17. století.
- ²⁴ Tak se některá jména šlechticů, či jejich vdov, objevují v seznamu těch, kteří byli v Pirně, srov. Bobková: *Exulanti*, s. 136-193.
- ²⁵ Odložilík: *Bratři na Slovensku*, s. 336-338.
- ²⁶ Viz Odložilík: *Bratři na Slovensku*, s. 338. Českobratrský emigrant Charles Marini odhaduje však ve svém dopisu o historii české církve nizozemskému humanistovi Grotiovi z 13. září 1640 celkový počet vyhnanců z roku 1627/8 na „více než 50 000“ – viz příspěvek Jany Engelbrechtové, ...
- ²⁷ Pro biografii Veselského vycházím především z článku Odložilíka: *Moravští exulanti Jiří a Jan Veselští-Laetové*.
- ²⁸ De Rieu: *Album Studiosorum*, sl. 248 (registrace dne 24. listopadu 1632) a sl. 261 (registrace dne 22. března 1634), srov, Odložilík: *Moravští exulanti*, s. 82-83.
- ²⁹ *Collegii theologici part. 5 disp. XI, quae est prima de oppositio glorificationis*. Franeker, Uldericus Balck 1636 (Postma: *Auditorium*, s. 68, č. 28/1636.1, srov. Odložilík: *Moravští bratři*, s. 83 – bodleianský výtisk, který viděl Odložilík, není znám u Postmy), 2. výtisk ve sbírce *Volumen thesium theologiarum per locos communes disputatarum in Academia Franequerana pars I-IV*, Franeker, Uldericus Balck 1636 (Postma: *Auditorium*, s. 68-69, č. 28/1636.3-93). V stejném cyklu ještě přednášeli čeští bratři Jan Justin (viz č. 2600) a Jan Arnoldi a polský bratr Jan Litomirski.
- ³⁰ Tisk Franeker, Uldericus Balck 1636 (Postma: *Auditorium*, s. 70, č. 28/1636.10), 2. výtisk ve sbírce *Collegium disput. theologiarum de justificatione hominis peccatoris coram Deo, habitatum ab iis, quorum*

-
- nomina octava pagella exhibet*. Franeker, Uldericus Balck 1637 (Postma: *Auditorium*, s. 71, č. 28/1637.4-9), srov. Odložilík: *Moravští bratři*, s. 84.
- ³¹ Tisk ve sbírce *Collegium disput. theologiarum de justificatione ...* Franeker 1637 (Postma: *Auditorium*, s. 71, č. 28/1637.4-5), srov. Odložilík: *Moravští bratři*, s. 83-84.
- ³² Příčina ztroskotání zasnuh se vysvětlují rozlišně. Odložilík: *Moravští exulanti*, s. 91-92, se domnívá na základě starší literatury, že zrušení zasnuh inicioval král Vladislav IV. Vzhledem k výchově princezny se mě zdá pravděpodobnější verze A. von Rohrové v *Der Winterkönig – Friedrich von der Pfalz*, s. 213, která vidí iniciativu spíše u Alžběty.
- ³³ *Speculum mysterii iniquitatis seu deductio brevis, quibus temporibus et gradibus Antichristus creverit*. Franeker, Uldericus Balck 1642, a *Apologia pro Christo contra antiquos et novos Phariseos*. Leiden 1642. Odložilík: *Moravští bratři*, s. 102-104, obě knihy nejsou známé Postmovi.
- ³⁴ Přehled vývoje v Wilbur: *A History of Unitarianism*, s. 367-407, stručně v Tazbir: *Reformacja*, s. 72-80.
- ³⁵ *Compendium historiae universalis civilis et ecclesiasticae tam Romanae quam Protestantium, selectissimis rebus refertissimum, ab Augusto ad annum usque Christi Jesu MDCXL deductum*. Leiden, Franciscus Heger 1643. Do roku 1679 vyšlo *Compendium* v alespoň čtyř známých výtiscích (Amsterdam: Ravestein 1653 a 1661; opravené a aktualizované vydání Jáchyma Felleri ve Frankfurtu nad Odrou a Lipsku 1679, srov. Odložilík, *Moravští bratři*, s. 104-107.).
- ³⁶ Přibližný rok narození vychází z leidské registrace dne 3. srpna 1643, kdy Křišpín hlásil věk 26 let. De Rieu: *Album studiosorum*, sl. 343. V Leidenu se Křišpín registroval jako „Johannes Chrispinus, Moravus“ a ve Franekeru jako „Joannes Crispinus, Olomucensis Moravus“.
- ³⁷ Responsorium na téma *Loci de Deo disputatio II, de veri Dei nominibus* (Disputace o jmenech pravdivého Boha), viz Postma: *Auditorium*, s. 159, č. 56/1644.6. Výtisk Franeker, Uldericus Balck 1644 a druhý výtisk ve sbírce Johannes Cloppenburg, *Disputationes theologicae XX: de theologia et Scriptura VII*. Franeker, Uldericus Balck 1645 (Postma: *Auditorium*, s. 160, č. 56/1645.5-9). Latinskou báseň přednesl při responsoriu přítele Samuela Severína, *De theologica et religione*, v červnu 1644 (viz pozn. 71).
- ³⁸ Wilbur: *A History of Unitarianism*, s. 433-434.
- ³⁹ Wilbur: *A History of Unitarianism*, s. 557-558.
- ⁴⁰ Postma, *Auditorium*, s. 162, č. 56/1646.6: *Selectarum disputationum theologiarum XIII, in qua elenchus libri libri Valentini Smalcii de divinitate Jesu Christi, ad capitis IV sectionem III, an homo mortalis possit aliquo modo Deum videre*. Tisk Franeker, Uldericus Balck 1646. Druhý výtisk ve sbírce *Anti-Smalcius ... Pars prior. ... Disputationes publicae XL* Franeker, Idzardus Balck 1649; Postma, *Auditorium*, s. 165, č. 56/1649.1-13. Báseň složil u responsorií Istvána Szokolyaie (6. března 1647), Istvána Peeriho (10. března 1647) a Petra Teschemachera (březen 1647), Postma, *Auditorium*, s. 163, č. 56/1647.4, 56/1647.5 a 56/1647.6a, všechny tištěny u Balcka ve Franekeru v r. 1647.
- ⁴¹ *Disputatio XIII, ad caput IV, de imitatione Christi ad propheticum munus; ad caput V, de Christi praeceptis, quae legem perfecerunt*. Ve sbírce *Anti-Smalcius, de divinitate Jesu Christi. Tom. I-II*, Franeker, Idzardus Balck 1652; Postma, *Auditorium*, s. 167-168, č. 56/1652.2-13. Všechny zachované výtisky se nacházejí dnes v Rumunsku (býv. Sedmihradsko) a neměl jsem k dispozici.
- ⁴² *Carmen panegyricum solennitati illustris Academiae Franequeranae, qua viro clarissimo Johanni Coccejo sceptrum rectoratus magnifici in annum 1645 ... defereruntur, celebratae in templo academico Franequerae die 2 Junii s.v.*, Franeker, Uldericus Balck 1645. Postma, *Auditorium*, s. 520, č. M/1645.2, dnes v Provinciální knihovně v Leeuwardenu pod sig. Pb 13462. V sbírce přispěl i Samuel Děkan, zřejmě příbuzný Jana Děkána, který působil v Liblicích a Týně nad Vltavou, než odešel v r. 1627 do Lešna a se v r. 1628 uchýlil do Malopolska a ještě v r. 1647 žil v Litvě (srov. Hrejsa, *Sborové*, s. 172, 187 a 219).

- ⁴³ In: *Applausus academici honori et famae clarissimi et consultissimi viri Laurentii Banck, Norcopensis Gothi, cum bonorum omnium voto ad professionem juris incelebri Academia Franequerana ad diem 15 Mart. publice introduceretur. A sincerioribus amicis dicti, dedicati et consecrati*. Franeker, Idzardus Alberti 1647, 20s. Jediný známý exemplář se zachoval v Provinšjale Biblioteek Ljouwert, Pb12915 (srov. Postma: *Auditorium*, s. 521, č. M/1647.2). Mezi celkem 20 studentů, kteří takto oslavili inauguraci Bancka, byl ještě další polský „český bratr“ z Lešna, Mikołaj Arnold, a dále polští protestanti Jan Krainski, Jan Audziejevicz a Jan Progułbicki.
- ⁴⁴ E. Wrangel, *De betrekkingen tussen Zweden en de Nederlanden op het gebied van letteren en wetenschap*. Leiden 1901, s. 108.
- ⁴⁵ Tak řekl o Makowském: „Že Makowski přestal jíst a pít? Přestala tedy i pohoršení, jím obvykle zaviněná. Kéž se vzpamatují ostatní, zůstali-li dosud kteří z jeho sběře.“ (citát Hrejsa: *Sborové*, s. 250).
- ⁴⁶ Číslování odpovídá číslování v knize Fockemy Andreae, *Album Studiosorum Franekerensis*.
- ⁴⁷ Greifswaldský zápis je zvlášť dramaticky s poznámkou: „Hi in peregrinatione sua ob turbulentum patriae Bohemiae in religione statum huc transeuntes nomen suum honoris causa inscribi voluerunt.“ (Šimák, *Exulanti*, s. 118)
- ⁴⁸ Tvrzení u Hrejsa: *Sborové*, s. 252, že v r. 1623 Alector byl registrován spolu s Vetterem v Leidenu, není správné. Alector chybil v rejstříku De Rieu: *Album studiosorum*.
- ⁴⁹ *Disputatio theologica de certitudine salutis electorum Dei*. Franeker: Uldericus Balck 1626. Postma: *Auditorium*, s. 61, č. 28/1626.1.
- ⁵⁰ *Applausus votivus strenae loco pro anni 1625 fausto ac felici curriculo illustrsi ac maganimae gentis Ungaricae viris ac juvenibus, doctrinae gravitate, eruditionis claritate, morum suavitate, cultissimis conspicisque, in celebri Frisorum Academia, quae est Franekeriae, fausto omine, in Jesu Christi nomine, annum novum, supra millesimum sexcentimum XXV feliciter inchoantibus, in signum debitae observantiae ac testimonium affectionis fraternae oblati, datus et dicatus a M. Samuele Martinio, Horzovo Bohemo, Pragae Boh. quondam ad D. Castuli et S. Crucis Majoris ecclesiae pastore et consistorii Ordinum regni Reformati assessore, jam Christi exule proscripto, p.t. Franekeriae hospite, et M. Johanne Maconio, Myteno, Bohem. etc.* Franeker, Uldericus Balck 1625. Postma: *Auditorium*, s. 516, č. M/1625.1.
- ⁵¹ Odložilík: *Ze zápasů*, s. 15, pozn. 3. Ještě dne 21. srpna 1624 pozdravuje Karel Žerotín ml., syn Ladislava Velena ze Žierotína, Bergera přes svého učitele Jana Gsellia (Hrubý: *Étudiants*, s. 296, dopis č. 205).
- ⁵² De Rieu: *Album Studiosorum*, sl. 184.
- ⁵³ Hrejsa: *Sborové*, s. 177, 181
- ⁵⁴ *De religione Bohemica, De miraculosa conservatione ecclesiae, Protestatio contra Bohemos apostatas, De antiquissima academia Carolinae (quae Pragae fuit) ortu, cursu et occasu*, srov. Jireček, *Literatura*, s. 206.
- ⁵⁵ *Lacrumae Bohemicae, parentationem Academicae Carolinae, quae Pragae Bohemorum nuper floruit, reformationem Hussiticam, vita et martyrio M. Johannis Hussii Boh. decoratam, vindicias Zizkianas, orbi christiano exponentes*. Franeker, Uldericus Balck 1625, 60s. (věnování Franeker 21/11. ledna 1625). Postma: *Auditorium*, s. 516, č. M/1625.2. Dále psal ještě báseň při disputace Mađara Tornaye u Amesa (Postma: *Auditorium*, s. 87, č. 36/1625.3) a vydal v r. 1625 *Confessio Bohemica cum notis theologis a česky Tetradiion disputací historicko-politických* (Jireček: *Literatura*, s. 206).
- ⁵⁶ Imatrikulace 17. prosince 1629. De Rieu: *Album studiosorum*, sl. 223, srov. Odložilík, *Bratři na Slovensku*, s. 357.
- ⁵⁷ Životopis v (ed.) Heribert Sturm: *Biographisches Lexikon zur Geschichte der böhmischen Länder II*. München: Oldenbourg Verlag/Collegium Carolinum 1984, s. 589. Srov. pro spor s Jednotou Řičan: *Dějiny*,

- s. 373-374. Jireček: *Literatura*, s. 212, uvádí „trojí knihy modlitební, konfessí českou a Augšpurskou, dvě sbírky kázání a několik kázání zvláště.“ Na s. 226 uvádí: *Sacra anchora Bohemorum exulantium*, Pirna 1638
- ⁵⁸ *Pět a třiceti mocných, znamenitých a slušných důvodů neb příčin ...*, v Pirně u dědiců Jana Ctibora, 1635. Na spis ostře reagoval Komenský. Srov. Jireček, *Literatura*, s. 221-224.
- ⁵⁹ Bobková: *Exulanti*, s. 10 (č. 1629/62), 64 (č. 1631/105), s. 156.
- ⁶⁰ Životopis u Zedler, Johann Heinrich: *Grosses vollständiges Universal-Lexikon XV*, repr. Graz, Akademische Druck- und Verlagsanstalt 1961, sl. 176. Dále Louda, Jiří a Janáček, Josef: *České erby*, Praha: Albatros 1974, s. 74.
- ⁶¹ Kritické české vydání obou prací z Tonner, E., a Gregr, E.: *Ondřej z Habernfeldu, Česká válka*. Praha 1867. Srov. Polišínský: *Nizozemská politika*, s. 315.
- ⁶² Otec Jindřich Slavata zahynul 1. února 1620 na hradě Kumburku při výbuchu skladiště prachu. Odložilík: *Poslední Smiřičtí*, s. 85. Matka patřila k urozeným damám, které 25. června 1621 psaly prosebný dopis choti kurfiřta Jiřího Viléma z Braniborska o ochranu (Odložilík: *Z korespondence II*, s. 15-17, č. 6).
- ⁶³ Tradičně se uvádí jako datum umrtí Albrecht “před rokem 1656” – tak např. Procházka, Roman von: *Genealogisches Handbuch erloschener böhmischer Herrenstandsfamilien*. Neustadt/Aisch: Degener Verlag 1973, s. 283, Oldožilík, *Poslední Smiřičtí*, s. 87, a Hrubý: *Étudiants*, s. 210, pozn. 1. Správné datum je však zřejmě jak z jmenování Jana van Beverena velitelem pevnosti k 15. července 1660, tak ze soustrasti, kterou Johan de Witt vyslovil v dopisu dne 3. listopadu 1660 k nedávné smrti.
- ⁶⁴ *Collegii theologici part. 3 disput. X de satisfactione Christi*, in: Johannes Maccovius: *Collegii locorum communium theologicorum pars prima*, Franeker: Uldericus Balck 1628 (Postma: *Auditorium*, s. 65, č. 28/1628.5-53); *Disputatio theologica de Sacra Scriptura*, Franeker: Balck 1631 (Postma: *Auditorium*, s. 66, č. 28/1631.2); *Collegii theologici part. 4 disp. V de vi Dei, qua utitur in nostri regeneratione a disp. XI, de bonis operibus*, in: Maccovius: *Volumen thesium ...*, 1636 (jako v pozn. 29) – v díle je i 2. výtisk disputace z roku 1631 (Postma, *Auditorium*, s. 68-69, č. 28/1636.3-64, 70 a 94).
- ⁶⁵ *Collegii theologici part. 3 disput. VII de officio Christi prophético a disput. XV, quae est secunda de officio Christi regio*, in: Maccovius: *Collegii locorum ...*, 1628 (jako v pozn. 64; Postma: *Auditorium*, s. 65, č. 28/1628.5-50 a 58).
- ⁶⁶ Asi není totožný s Jakubem Hartmanem, který byl v r. 1636 ordinován do Lichtenfeldu (dnes Jasna) v Prusích a tam již v r. 1643 zemřel. (Hrejsa: *Sborové*, s. 212; Bidlo: *Nekrologium*, s. 29). Vzhledem k tomu, že Daniel Kopecký se rovněž dostal do Toruně, předpokládám, že toruňský Jakub Hartman je ten, který studoval ve Franekeru.
- ⁶⁷ *Collegii theologic part. 3 disp. IV, quae est prima de foedere Dei a disput. XIV, quae est prima de officio Christi regio*, in: Maccovius, *Collegii locorum ...*, 1628 (jako v pozn. 64; Postma: *Auditorium*, s. 65, č. 28/1628.5-47 a 57); *Disputatio theologica de providentia Dei actuali*. Franeker: Uldericus Balck 1631 (Postma: *Auditorium*, s. 66, č. 28/1631.1)
- ⁶⁸ Nějaký Simon König bydlel v r. 1629 s manželkou, tchyní a třemi dětmi v Pirně. Nevíme o něm další podrobnosti.
- ⁶⁹ *Pauli apostoli peregrinatio Caesarea Romam, duabus distincta partibus, quarum prior complectitur in XXVII, posterior in XXVIII cap. Actuum apostolorum hypotyposin concionum practicarum; ubi praeter analysim singulorum versuum et brevem exegesis doctrinae cum suis rationibus et usibus ex ipso contextu erutae tractantur methodo dilucida et ad docendum accomodatissima*. Leiden 1639. Další výtisky ve Varadině (dnes. Oradea) a ve Franekeru v r. 1650. Jeho kazání v Paříži se stalo základem další knihy *In conversionem Pauli apostoli commentarius practicus*, Leiden 1641, 2. výtisk rovněž r. 1650 ve Franekeru. *Consilium de formandis SS. concionibus*, Leiden: Le Maire 1641, podruhé spolu s *Peregrinatio* pod názvem

De ratione concionandi summe utilis tractatus ad methodum anglicanam conformatus. Franeker: Johannes Dhuringk 1650 (viz Odložilik: *Moravští exulanti*, s. 86-87 – všechny knihy chybějí u Postmy, *Auditorium*).

- ⁷⁰ *Collegii theologici de justificatione disput. XV, quae est de quaestione hac, an fidelis adultus possit esse certus de salute sua.* Franeker: Uldericus Balck 1636. 2. výtisk v Maccovius: *Collegium disput. theologiarum ...* 1637 (viz pozn. 30 – Postma: *Auditorium*, s. 71, č. 28/1637.4-15).
- ⁷¹ *Disputatio theologica I, de theologia et religione.* Franeker: Uldericus Balck 1644, 2. výtisk Cloppenburg, *Disputationes theologicae ...* 1645 (viz. pozn. 37, Postma: *Auditorium*, s. 159, č. 56/1645.5-1)
- ⁷² *Disputatio XXXII de foedere Dei cum homine, agens de usu legis sub gratia et sacramentis Novi Testamentis a Dips. XLV de foedere Dei cum homine, agens porro de lucta carnis et spiritus.* In: Johannes Coccejus: *Collationes de foedere et testamento Dei, ad illustrandam methodum et αναλογία doctrinae pietatis in Scripturis traditam.* Franeker: Idzardus Balck 1648 (Postma: *Auditorium*, s. 120, č. 50/1648.3a-32 a 45); *Loci de perpeccionibus Christi disp. IV de descensu ad inferos I a disp. V de descensu ad inferos II,* in: Cloppenburg: *Disputationes theologicae XXI: de Testamento Veteri IX, de evangelio VI, de perpeccionibus Christi VI, disputatae in illustri Academia Franekerana 1647 et 1648.* Franeker: Baclkius 1648 (Postma: *Auditorium*, s. 164, č. 56/1648.1-18 a 19)
- ⁷³ *Disputatio XLI de foedere Dei cum homine, agens porro de lucta carnis et spiritus* In: Coccejus: *Collationes ...* 1648 (jako v pozn. 72, Postma: *Auditorium*, s. 120, č. 50/1648.3a-41); *Loci de perpeccionibus Christi disp. V, de sacerdotio Christi I a II,* in: Cloppenburg: *Disputationes theologicae ...*, 1648 (viz pozn. 72, Postma, *Auditorium*, s. 164, č. 56/1648.1-20 a 21). 2. výtisk v Cloppenburg, *Theologica opera omnia I,* Franeker: Johannes Gijsselaar 1684 (Postma: *Auditorium*, s. 174, č. 56/1684.1a).